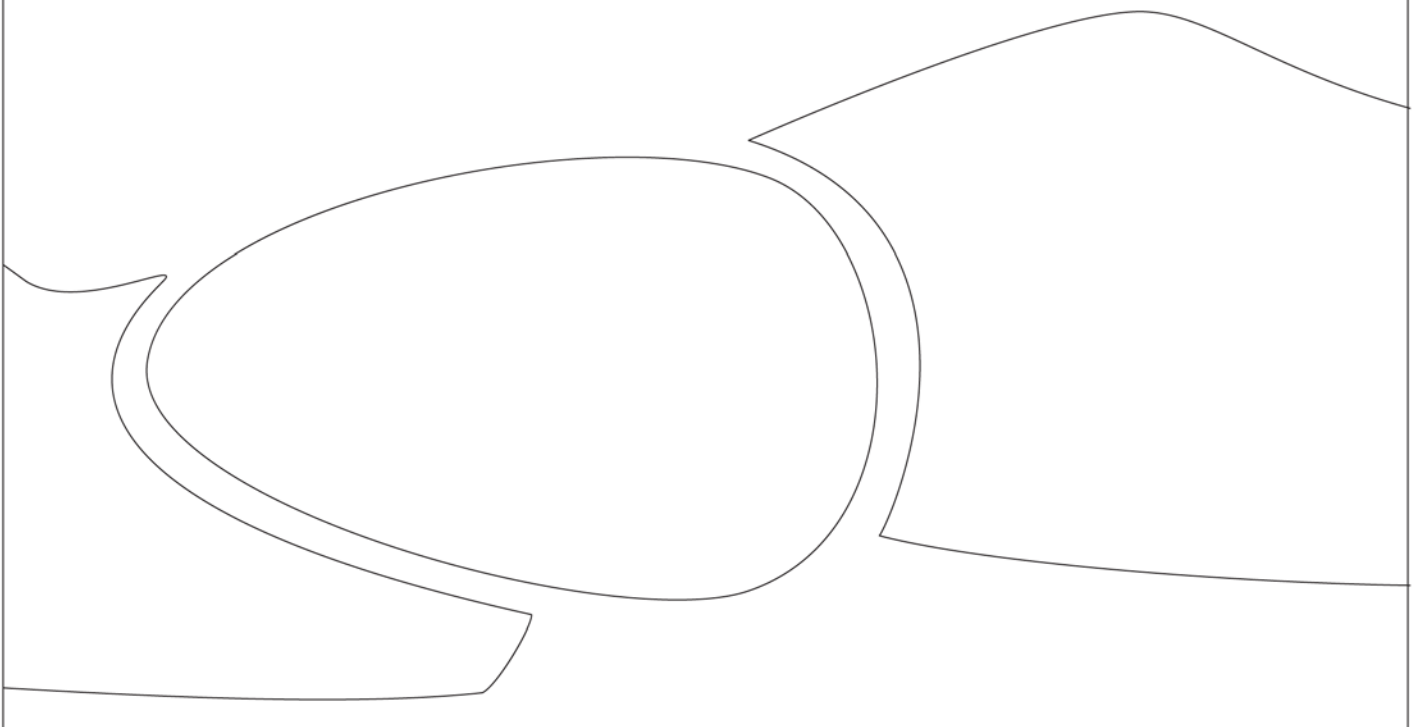

Asker
kommune

Plan for faste kulturminner

TEMAPLAN 2016-2020

Forsidebilde: En detalj fra et vindu på Mariero i Vollen – et fredet småbruk. Foto: Camilla Mohr, Asker kommune.

Forord

Asker har en stolt og lang historie og mange kulturminner som er verdt å ta vare på. De aller fleste kjenner til Øvre og Nedre Sem, Kølabonn og ikke minst byggene på Asker Museum, Hvalstrand Bad og Heggedal Hovedgård. Og vi har mye mer å ta vare på, sammen med lokalhistorien om alle disse stedene.

Gjennom denne kulturminneplanen skal vi jobbe enda mer målrettet med å samle kunnskap om lokalhistorien vår og ta vare på kulturminnene vi har fått i arv – slik at vi kan dele videre med fremtidige generasjoner.

Kulturminneplanen fra 1994 var helt klart moden for revisjon, og med denne planen har vi ikke bare fått en oppdatert plan, men også en konkret handlingsplan som vi skal følge opp de neste fire årene.

Hovedmålene er 1) å gi en oversikt over kulturminner og kulturmiljø i Asker, 2) utvikle rutiner og samarbeid i forvaltningen av kommunens kulturminner og kulturmiljø, og 3) bidra til formidling, skjøtsel og istandsetting av kulturminner og kulturmiljø.

Kunnskap og bevissthet om våre kulturminner og Askers historie er viktigere enn noen gang. Vi opplever en befolkningsfortetting og i løpet av de nærmeste årene skal Askers tettsteder utvikles. Kulturminnene må beskyttes for fremtiden, og like viktig, de er en ressurs som bidrar positivt til å gi stedene karakter, innhold og identitet. Jeg er overbevist om at dette vil være med på å gi oss økt tilhørighet til nærområdet vårt. Lokal identitet og tilhørighet blir ekstra viktig i byggingen av nye Asker. Både Hurum og Røyken har egne kulturminneplaner som vi kan bygge videre på, og sammen fortsette det viktige arbeidet for å bevare våre lokale kulturskatter.

Et eksempel er det historiske veifaret mellom Heggedal og Sjøstrand som jeg var med på å åpne i vår. Her har historielagene i Heggedal og Vollen gjort en imponerende jobb med å sette opp informasjonsskilt om steder, kulturminner og severdigheter underveis. Ikke mindre enn 27 skilt med bilder og informasjon finner man langs veifaret. Det blir veldig interessant å gå på tur når historien blir del av opplevelsen på denne måten.

Jeg tror at enda flere slike tiltak med lokalbefolkningens kunnskap og engasjement er avgjørende, både for kjennskap til lokalhistorie og kulturminner – og for lokal tilhørighet. Samarbeid med slike frivillige og lokale krefter er derfor avgjørende for gjennomføringen av handlingsplanen. Asker kommune skal gjøre sitt, men bidrag fra andre og frivillige krefter – på selvstendig grunnlag eller som samarbeidsprosjekt – er helt nødvendig for best mulig resultat.

Gjennom arbeidet med å lage en kulturminneplan har kommunen også fått satt kulturarvens rolle i samfunnsutviklingen på den politiske dagsorden. Jeg vil gjerne takke politisk saksordfører Trine Hamre Bendixen og saksbehandler Gro Jerpåsen for en grundig og god prosess.

Nå er vår nye Kulturminneplan på plass – og vi har et godt verktøy for å fortsette arbeidet med å ta vare på den viktige arven fra fortiden – for vår felles identitet og for fremtidige generasjoner.

Leue W. Conradi

Innhold

Forord	3
1. Innledning	6
DEL 1 - HENSIKT, MÅL OG TILTAK	
2. Hensikt	8
3. Mål	12
4. Prioriterte kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap i Asker	14
5. Handlingsplan 2016-2020	17
DEL 2 - KUNNSKAPSGRUNNLAGET	
6. Askers landskap og historie	22
7. Historier fra Asker	27
8. Tettstedsutvikling i Asker (i perioden 2014-2026)	35
9. Dokumentasjon av kulturminner i Asker	36
10. Status og endringer for kulturminner i Asker etter 1994 (forrige kulturminneplan)	40
11. Rammer og føringer - Lovverk	46
12. Ulike aktørers rolle	54
13. Andre relevante planer i Asker kommune	57
14. Tilskuddsordninger, formidling og veiledning	60
15. Forvaltning og skjøtsel	62
16. Arbeidet med planen	67
Vedlegg 1-3	71
Litteratur og kilder	76
Ord og uttrykk	77

1. Innledning

Det er en nasjonal målsetting å redusere tapet av verneverdige kulturminne, [jf. Nasjonalt miljømål 2.1](#), fra Miljødirektoratet. For å nå dette målet, må vi ha en oversikt over disse kulturminnene i kommunen ([St. meld. 35 \(2012-2013\) Framtid med fotfeste](#)).

Kommunene i Norge har de senere årene fått et økt ansvar for sine egne kulturminner. Det er en forventning fra Regjeringen at kommunene registrerer og verdisetter kulturminner og kulturmiljøer som har lokal verdi og innarbeider disse i planer og styringsverktøy. Kommunene er hovedaktør i forvaltning av kulturminner og kulturmiljø gjennom Plan- og bygningsloven.

Gjennom prosjektet «Kulturminner i kommunene» (KiK) ønsker Riksantikvaren og fylkeskommunen å øke kulturminnekompetansen i kommunene og bedre den lokale kulturminneforvaltningen. KIK-prosjektet er en del av «Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen» som er Riksantikvarens satsing for en kunnskapsbasert, målrettet og effektiv kulturminneforvaltning. Som et ledd i dette skal 90 % av kommunene ha laget sin egen kulturminneplan innen 2020.

Som en oppfølging av målene og strategiene som er nedfelt i Askers kommuneplan 2014-2026 ble det bestemt å rullere kulturminneplanen fra 1994. I Asker kommunes handlingsprogram for 2015-2018, vedtatt 9.12.2014, skal det i henhold til kap. 5.5 startes et arbeid med rulling av plan for faste kulturminner. Komite for teknikk, kultur og fritid (TKF) fattet 26.03.2015 og 29.10.2015 vedtak om at en revidert kulturminneplan skal forelegges kommunestyret i løpet av 2016.

I virksomhetsplanen til Plan- og bygningsavdelingen i Asker kommune for 2016 er et av tiltakene under pkt 4.7 at det i løpet av 2016 skal fremmes en plan for kulturminner. I forslag til Asker kommunes handlingsprogram 2017-2020 er det foreslått at det skal vurderes om kommunen har behov for å styrke kompetansen på fagområdet kulturminner, og at dette må sees i lys av framtidig kommune-sammenslåing.

Gjeldende kulturminneplan, Plan for forvaltning av faste kulturminner i Asker kommune, ble utarbeidet på begynnelsen av 90-tallet, og vedtatt av kommunestyret den 11.10.95. Arbeidet med revidering av kulturminneplanen startet opp i forbindelse med kulturminneåret i 2009. Det året ble det gjennomført flere lokale kulturminnearrangementer med historiske vandringer på bl.a. Holmen, Nesøya og Risenga. Det har i etterkant vært fulgt opp med en rekke registreringer av lokale kulturminner, bl.a. hoppbakker, kullmiler, kalkovner og isdammer. Det ble også påbegynt et arbeid med oppbygging av en egen kulturminnebase.

Asker kommune var pilotkommune og mottok midler fra Akershus fylkeskommune og Riksantikvaren i perioden 2011-2014 for å registrere kulturminner i kommunen og legge disse inn i en lokal kulturminnebase. Med denne planen følger også en ny oppdatert kulturminnebase som inneholder alle registrerte kulturminner i Asker. Registreringene er tilgjengelig i kommunes webbaserte kartløsning i et eget kartlag.

Denne planen omhandler faste kulturminner. Det innebærer at løse gjenstander og immateriell kulturarv, som muntlige fortellinger og kulturtradisjoner, ikke er omfattet

av planen. Asker har et mangfold av kulturminner. Det er ikke mulig for kommunen å ta vare på alle, men etter initiativ fra privatpersoner gir kommunen råd og veiledning.

Asker kommune har behov for en revidert kulturminneplan. Fra 2020 skal imidlertid Asker slås sammen med Røyken og Hurum kommune. Røyken kommune har nylig vedtatt en kommunedelplan for kulturminner. Hurum kommune har en kommunedelplan for kulturminner fra 2006, og har i tillegg egne bestemmelser i gjeldende kommuneplan (2015-2027) for kulturminner og kulturmiljø. Kommuneplanen til Asker 2014_2026 har også egne bestemmelser for dette temaet. Det vil være behov for å se disse planene i sammenheng i forbindelse med kommunesammenslåingen.

Planen er delt i 2 deler:

Del 1 Selve planen som redegjør for mål og tiltak for perioden 2016-2020

Del 2 utgjør kunnskapsgrunnlaget for planen og består av flere underkapitler:

- Askers landskap og historiske utvikling
- Oversikt over hvilke kulturminner vi har, statistikk som viser tap av kulturminner, deres planstatus og eieforhold.
- Lovverk, bestemmelser, andre relevante planer i Asker kommune og ulike aktørers rolle og ansvar i kulturminnevernet, virkemidler, tilskuddsordninger, skjøtsel og tilrettelegging.
- Organisering av arbeidet med kulturminneplanen og hvem som har deltatt i arbeidet med den.
- 3 vedlegg med oversikter over prioriterte kulturminne, kulturmiljøer og kulturlandskap i Asker.

Bakerst i planen finnes en alfabetisk liste med forklaring av ord og uttrykk som benyttes i kulturminneforvaltningen.

Del 1 – Hensikt, mål og tiltak

2. Hensikt

Målet for alt vernearbeid er å bevare gode omgivelser og passe på at de blir en integrert del av det nye som skapes. For å få til dette er det viktig at kommunen gjør innbyggerne kjent med hva som finnes av verdier i omgivelsene. Dette kan gjøres ved å spre kunnskap om hva som er spesielt og egenartet for nettopp Asker når det gjelder blant annet landskap, byggeskikk og næringsutvikling. En kulturminneplan er samtidig en viktig faktor i identitetsbyggingen.

En revidert kulturminneplan for Asker kommune skal være en plan for hvordan kommunen vil ivareta kulturminner og kulturmiljøer i Asker. Den skal gi en oversikt over sentrale trekk i Askers historiske utvikling og gi en oversiktlig og begrunnet fremstilling av de verneverdiene som anses som viktige å ta vare på.

Asker har gjennomgått en stor utvikling de siste 150 årene, fra å være et homogent landbrukssamfunn med noen få tusen innbyggere, til et industrisamfunn, videre til dagens moderne samfunn med ca. 60 000 innbyggere og et allsidig næringsliv. Mange bygninger, anlegg og miljøer som representerer ulike tidsepoker er fortsatt intakte. Disse gir oss historiske røtter og identitet, preger oppfatningen av lokalsamfunnet og er en ressurs for videreutvikling av Askersamfunnets karakter. Asker er en utpreget innflytterkommune og kulturminnene utgjør en felles plattform og identitet for alle innbyggere.

Dagens situasjon og utfordringer for kulturminner i Asker

Det er et uttalt mål i kommuneplanen (2016-2025) at balansen mellom vekst og vern skal sikre Askers naturgitte og historiske kvaliteter og særpreg. Asker kommune er en kommune med stort press på arealene og står overfor store endringer. Dette har flere konsekvenser for kulturminnene.

Mange kulturminner ligger i landbruksområder. Disse områdene bygges ned bit for bit. Fulldyrka jord omdisponeres til utbyggingsformål som f.eks. boliger og idrettsanlegg.

Landbruket i Asker har tradisjonelt vært preget av mange småbruk som har drevet gartnerivirksomhet, frukt- og bærproduksjon. Et økt krav til effektivisering kombinert med et stort utbyggingspress har ført til at flere av disse eiendommene gradvis har gått ut av drift. Driftsbygningene har mistet sin opprinnelige funksjon. En ivaretagelse av gårdstun, uthus og opprinnelige gårdsmiljø har blitt en stor utfordring.

Mange grunneiere har ønsket å fradele tomter til blant annet boligbygging. Dette har ført til at innmark og hager er blitt utskilt og bygd ned. En del av den eldre bygningsmassen er bevart, men kulturmiljøene har gradvis forsvunnet.

Det blir gradvis mindre jordbruksareal i Asker og i tillegg til at en del av jordbruksarealene står ubrukt. Det er også færre beitedyr. Dette fører til gjengroing av åpne landskap, noe som også gjelder beiteområder i utmarka. Dette fører til at kulturminner som ligger i slike områder forfaller, blir overgrodd og lite synlige og kjennskapet til dem forsvinner.

Flere av tettstedene i Asker skal utvikles og utvides. Det innebærer gjerne en fortetting på steder som Asker sentrum og de andre lokalsentra som Vollen, Heggedal, Holmen og Dikemark. Det er et mål i kommuneplanen for 2014-2026 at tettstedene skal utvikles med fokus på stedenes historie og særpreg. Tettstedsutvikling fører til et press på den eldre sentrumsbebyggelsen, villabebyggelsen og villahagene. Sentrumsutvikling fører også til høyere verdi på boliger og boligtomter noe som igjen fører til økt fradeling av eiendommer og et ønske om modernisering og ombygging av eldre bebyggelse, samt ønske om å rive og bygge nytt. Mange eldre og stedstypiske bygg endres eller går tapt.

Dikemark sykehus, som har vært en av de store institusjonene og arbeidsplassene i Asker, har lagt ned store deler av sin virksomhet, mange av bygningene og store deler av parken er fredete kulturminner. Dikemark skal utvikles som tettsted. Ny bruk og utvikling må her vektes mot bevaring av bygninger og parkområder.

Infrastrukturen i Asker er i endring de neste 10-årene. Det er et behov for nye veier og utvidelse av de eksisterende som ny E18, Drammensveien, Røykenveien og Slemmestadveien for bedre framkommelighet og kollektivløsninger. Dette vil få følger for kulturminner og landskap langs disse trafikkårene.

Klimaet er i endring og været blir mer ekstremt, med blant annet økende og store nedbørsmengder. Dette kan føre til større fare for erosjon og tap av kulturminner nær kysten og langs vann og vassdrag og også for de som befinner seg under bakken i innmarka.

Asker-samfunnet er i rask endring og det er planlagt en betydelig tilflytting og økning i befolkningen de nærmeste årene. Asker er planlagt å skulle bli en av de store sentrumsområdene i Oslo-regionen. Det vil komme nye innbyggere som ikke har en opprinnelig tilhørighet til Asker. Da vil kunnskapen om Askers historie, utvikling kunne være med på å skape tilhørighet og identitet dersom den formidles og gjøres synlig. Verdisyn og holdninger er også i endring, og mange mener at bevaring av kulturminner hindrer vekst og utvikling. Det å skape forståelse for viktigheten av balansen mellom å ta vare på kulturminner og utvikle steder med kvalitet er derfor viktig.

Et sentralt mål med kulturminnevern generelt, er å sikre at kulturminnene tas vare på som del av sitt opprinnelige miljø, og at de ikke bare bevares som løsrevete enkeltobjekter. I områder som Asker med stort arealpress og raske endringer så vil en måtte akseptere at kulturminner må inngå i nye sammenhenger, at deres opprinnelige miljø blir endret. Den største utfordringen kan derfor være hvordan dette kan gjøres på gode måter.

Bevaring av kulturminner veies hele tiden mot andre interesser, det være seg private, økonomiske eller andre miljø- og samfunnsinteresser. Asker kommunes erfaringer med kulturminneforvaltningen siden forrige kulturminneplan er blandete. En hel del bygninger og mindre områder er regulert til bevaring, og større områder er lagt ut som «Hensynssone bevaring kulturmiljø» i kommuneplanen. Flere kulturminner og kulturmiljøer er også fredet av Riksantikvaren i denne perioden. Apotekergården og Hasselbakken i Asker sentrum er vellykkede eksempler på verneverdig eldre trehusbebyggelse i Asker sentrum som er blitt bevart ved at de er flyttet i forbindelse med større utbygginger og gitt et nytt innhold. Vollen sentrum er et eksempel på en stedsutvikling hvor en del av den eldre bygningsmassen er bevart, samtidig som det er

gitt rom for ny tilpasset bebyggelse, og stedets karakter er i hovedsak tatt vare på og videreført.

Det er dessverre også tilfeller der en ikke har klart å ta vare på verdifulle kulturminner. 20 % av verneverdige bygninger er gått tapt siden 1994. Hvis utviklingen fortsetter i samme tempo vil halvparten av dem være forsvunnet om 20-30 år. Et konkret eksempel er Borgersen-smia i Vollen, som tidligere lå mellom Maudbukta og Museumshavnen. Dette bygget ønsket alle å ta vare på, men ingen evnet det. Det ble tatt ned med tanke på flytting, men ble aldri gjenreist.

Dette handler om hvorvidt eiere, utbyggere, kommunen, kulturminnemyndighetene, museene og frivillige klarer å samarbeide og komme fram til løsninger. Denne planen er ment å gi en god oversikt over kulturminnene i Asker kommune, gjøre ansvar og roller tydeligere, samt legge til rette for gode rutiner og samarbeid for å oppnå god kulturminneforvaltning.

Mange driftsbygninger er forfalne fordi de ikke lenger er i bruk og har en funksjon. Bildet viser den ene vegg på låven på Nedre Sem. Foto: Tor Arne Midtbø

3. Mål

Mål for kulturminner i kommuneplanen 2014-2026

I Askers kommuneplan 2014-2026 er balansen mellom vekst og vern understreket et som et av hovedmålene, og kulturminner og kulturmiljø er et av satsingsområdene.

Kommuneplanen del 1 har også et eget kapittel (kap 5) med definerte mål og planbehov, og kulturmiljø har her et eget underkapittel med delmål og strategier som denne planen bygger på.

Fra kommuneplanen 2014-2026:

Hovedmål

I tråd med visjonen om å være «mulighetenes kommune» er det overordnede målet for utvikling av Askersamfunnet:

«Asker er en fremtidsrettet, inkluderende og ansvarsbevisst kommune i en region i vekst, hvor balanse mellom vekst og vern gir gode lokalsamfunn»

Satsningsområder i kommuneplanperioden

Asker kommune har fem satsningsområder i kommuneplanperioden fra 2014 til 2026 som er utledet av deltemaene definert i planprogrammet. Disse er:

- Vekst og utvikling
- Areal og transport
- Natur, kulturmiljø og samfunnssikkerhet
- Folkehelse
- Tettsteder og knutepunkter

Formålet med kulturminneplanen er:

- Bidra til god forvaltning av de faste kulturminnene i kommunen og være et nødvendig verktøy i plan- og byggesaksbehandling.
- Øke kulturminnekompetanse og bevissthet om kulturminner og kulturmiljø i kommunen.
- Tydeliggjøre kommunens ansvar for kulturminner og kulturmiljø.
- Utforme en handlingsplan for arbeidet med kulturminner for 2016-2020.

Planens mål:

Planen har tre mål som er knyttet til strategiene for kulturminner og kulturmiljø i kommuneplanen del 1 (kap. 5). Målene er videre fulgt opp i handlingsplanen.

Mål 1 – Gi en oversikt over kulturminner og kulturmiljø i Asker.

Tiltak:

- Utvikle en levende og til enhver tid oppdatert kulturminnebase med alle kjente faste kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap.
- Utvikle et kartbasert verktøy til bruk for innbyggere og saksbehandlere i saker der kulturminner er berørt.

Mål 2 - Utvikle rutiner og samarbeid i forvaltning av kommunens kulturminner og kulturmiljø.

Tiltak:

- Etablere samarbeid og vurdere behovet for rutiner for samarbeid med andre avdelinger i kommunen (bl.a. Natur og idrett, Eiendom, Prosjekt og utbygging, Kommunalteknisk, Biblioteket, Kulturskolen, skolene), samt regionale og nasjonale myndigheter.
- Utvikle samarbeid med frivillige organisasjoner og museene i Asker.
- Utvikle samarbeid med andre relevante aktører.

Mål 3 – Bidra til formidling, skjøtsel og istandsetting av kulturminner og kulturmiljø.

Tiltak:

- Utvikle en formidlings-strategi overfor Askers innbyggere og ansatte i aktuelle avdelinger i kommunens administrasjon.
- Utarbeide kriterier for tilskuddsordning til istandsetting og formidling av kulturminner

4. Prioriterte kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap i Asker

Det foreligger mange ulike typer prioriteringer av kulturminner og kulturmiljøer i Asker. Denne kulturminneplanen vil bygge videre på de prioriteringene som allerede er gjort og vil ikke foreslå noen nye former for prioriteringer. Her følger en liste over de ulike prioriteringene som foreligger:

- > Sefrak-registreringer og 330 mindre kulturmiljøer/bygningsmiljøer er verdivurdert i A, B, C kategori kulturminneplanen i 1994 (informasjon i kulturminnebasen). I handlingsplanen er det foreslått en kontrollregistrering og revidering av verdivurderingene som ble gjort i 1994.
- > Større kulturmiljøer er lagt ut som hensynssoner bevaring kulturmiljø og bevaring grønnstruktur, LNFR-områder i kommuneplanen 2014-2026 (oversikt og status i vedlegg 3 bak og informasjon i kommuneplanen i kommunens kartløsning).
- > 2 større landskapsvernområder: Konglungen/Løkenes og Semsvannet. Arbeidet med ny forvaltningsplan for Semsvannet landskapsvernområde er påbegynt i 2016 (informasjon i kommunens kartløsning).
- > Områder og eiendommer regulert til bevaring (informasjon i reguleringsplaner i kommunens kartløsning)
- > Kulturhistoriske eiendommer eiet av Asker kommune. I handlingsplanen er det foreslått å lage en komplett oversikt over disse.
- > Utvalgte boligområder i rapport om Fortetting i eksisterende boligområder i Asker fra 2006 (se egen oversikt i vedlegg 4 bak)
- > Vedtaksfredninger etter Kulturminneloven (oversikt i vedlegg 1 bak og i kulturminnebasen i kommunens kartløsning)
- > Fylkesdelplan for kulturminner (2007-2018), utvalgte områder i Asker (oversikt i vedlegg 2 bak og i fylkesdelplanen)
- > Utvalgte frivillige prosjekter i regi av historielag, velforeninger og museene (Se omtale i del 3 under forvaltning og skjøtsel)

Vedtaksfredete kulturminner i Asker – fra Riksantikvarens Askeladden-register

En rekke kulturminner og kulturmiljøer i Asker er fredet i hht til Kulturminneloven. Mere informasjon om dem finnes i kartløsningen til Asker kommune, www.kulturminnesok.no og <https://askeladden.ra.no/>.

Disse er:

1. Hvalstrand bad (vedtaksfredet)
2. Esvika, Konglungen (vedtaksfredet)
3. Labråten, Hvalstaddalen (vedtaksfredet)
4. Asker prestegård (vedtaksfredet)
5. Heggedal hovedgård (vedtaksfredet)
6. Hvalstad øvre, Asker museum (vedtaksfredet)
7. Kalkovn i Sandbukta, Brønnøya (vedtaksfredet)
8. NIKE-batteriet, Rustan leir i Vestmarka(forskriftsfredet)
9. Holmen Yachtverft i Nesbukta på Landøya (fredningssak pågår)
10. Herodd, Øverbergveien 1 på Nesøya (vedtaksfredet)
11. Dikemark sykehus (forskriftsfredet, Landsverneplan for helsesektoren)
12. Nedre Vardåsen (forskriftsfredet, Landsverneplan for helsesektoren)
13. Gårdsbruket Mariero 14 i Vollen (vedtaksfredet)
14. Asker kirkested (listeført objekt)
15. Holmen kirkested (listeført objekt)
16. Statens småbrukslærarskule på Sem, Øvre Sem (vedtaksfredet)
17. Hvalstad stasjon (Forskriftfredet, Jernbanens verneplan)
18. Galleri Trafo ved Asker stasjon (Forskriftfredet Jernbanens Landsverneplan)
19. Folabrua over jernbanesporet mellom Høn og Asker (Forskriftfredet Jernbanens Landsverneplan)

Nes bru fra ca 1800. Brua går over Neselva ved Fekjan på Nesbru. Et lokalt registrert kulturminne. Foto Steinar Botten 2011

Galleri Trafo ved Asker stasjon. Forskriftfredet i Jernbanens Landsverneplan. Foto: Jan Wannngaard 2007.

5. Handlingsplan 2016-2020

Handlingsplanen skal revideres årlig. Den skal gi grunnlag for prioritering av hvilke tiltak som skal inngå i den årlige rulleringen av kommuneplanens handlingsprogram og de årlige virksomhetsplanene i de ulike virksomhetene i Asker kommune.

AK = Asker kommune, Afk = Akershus fylkeskommune, HP = Handlingsplanen, VP = Virksomhetsplanen,

Mål 1 - Gi en oversikt over kulturminner og kulturmiljø				
Tema / handling		Oppstart	Utført	Ansvar
Bygge opp en oppdatert levende kulturminnebase som inngår i kommunens kartløsning	Registrere hus fra før 1950.	2016	2016	AK plan og bygg
	Georeferere historiske bilder fra Askersamlingen knyttet til kulturminner	2016 Iht til VP2016 og Geodata-planen 2016-2020	2018	AK Plan og bygg, biblioteket
	Digitalisere og kvalitetssikre registrerte historiske veier	2016	2017	AK geodata i samarbeid med frivillige
	Kartfeste kulturhistoriske vandringer	2016	Løpende etter behov	AK geodata i samarbeid med frivillige
	Registrere krigsminner. Lage temakart for krigsminner.	Oktober 2016	2017-2020	AK Plan og bygg/Geodata, Samarbeid med Asker og Bærum historielag.
	Legge inn registrering av hyttene på Borgen	2017	2017-2020	AK geodata i samarbeid med Borgen vel
	Kontroll av Sefrak-registreringer og revidering av verdivurderinger fra 1994	2017	2017-2020	Ekstern tjeneste og evt. fordele over flere år.

	Lage temakart for kystregistreringer fra 1990	2017	2017-2020	AK geodata i samarbeid med Oslofjordmuseet
	Innlemme flere historiske kart fra Statens kartverk i kommunens kartløsning	2017	2017-2020	AK geodata
	Intervjuer, sikre muntlige fortellinger	2017	2017-2020	Samarbeid med frivillige, Lokalhistorisk institutt, evt. kobles til AK kartløsning
	Stedfesting og digitalisering av kulturminner i utmark. Utnytte Laserdata, terrengmodell. Temakart for husmannsplasser og setre		2017-2020	Samarbeid AK Geodata, Fylkeskommunen og frivillige
	Koble stedsnavn med forklaringer.		2017-2020	AK geodata v/Randi Standnes
	Lage oversikt over kulturhistoriske eiendommer som AK eier i kartlag over kommunens eiendommer.	2016	2017	AK v/ eiendomsavdelingen
	Overføre kulturminner i Asker m/vedtak i Askeladden	2017	Løpende	AK Plan og bygg/Geodata

Mål 2 - Utvikle rutiner og samarbeid i forvaltning av kommunens kulturminner og kulturmiljø				
Tema/handling		Oppstart	Utført	Ansvar
Kompetanse	Vurdere om kommunen har behov for å styrke kompetansen på fagområdet. Må sees i lys av framtidig kommune-sammenslåing	2017	2017-2018	AK, i forslag til HP 2017-2020
Rutiner	Etablere interne rutiner for saksbehandling og informere i Plan og bygg og på tvers av avdelinger i AK	2016	2017 Løpende	AK plan og bygg v/ Gro Jerpåsen
	Etablere rutiner for og vurdere behov for å sikre at viktige kulturminner og kulturmiljø blir regulert til bevaring gjennom reguleringsplaner og områdeplaner.	2016	Løpende	Ak plan og bygg, Strategi og samfunn
	Vurdere behov for endringer ved rullering av kommuneplanen, herunder gjennomgang av A-områder i boligkartet for kulturminne-vurdering.	2017	Ved rullering	AK plan- og bygg, Strategi og samfunn
Nettverk	Delta i interkommunalt nettverk i Akershus om kulturminner i kommunene (Follo, Asker og Bærum) deltar	Mars 2016	Hver 2. mnd.	AK plan og bygg v/ Gro Jerpåsen
	Etablere årlig forum for aktører fra museene,	Februar 2016	Årlig 2017-2020	AK v/ Gro Jerpåsen koordinerer. Ansvar rullerer fra

	velforeninger, historielag og turlaget.			år til år.
	Arrangere årlig kulturminne-konferanse	Våren 2017	Årlig 2017-2020	AK v/ Gro Jerpåsen koordinerer. Ansvar ruller fra år til år.
	Felles nettportal for kulturminner og lokalhistorie i kommunen.	2017	2017-2020	AK plan og bygg v/ Gro Jerpåsen, Asker bibliotek og frivillige

Mål 3- Bidra til formidling, skjøtsel og istandsetting				
Tema/handling		Oppstart	Utført	Ansvar
Istandsetting	Utarbeide kriterier for tilskuddsordning til istandsetting og formidling av kulturminner	2017	2017-2020	AK plan og bygg, Direktør. I forslag til HP 2017-2020
Formidling	Utvikle en strategi for å informere Askers innbyggere, utbyggere, arkitekter og ansatte i kommunens administrasjon.	2017	2017	AK i samarbeid med velforeninger, organisasjoner m.fl.
	Koordinere digitalisering av lokalhistorisk litteratur/artikler		2017-2020	Biblioteket, historielagene
	Plan for skilting av kulturminner, f.eks. lage blå emaljeskilt etter mal fra Oslo		2017-2020	Samarbeid med AK eiendom, AK Natur og idrett, museene og frivillige.
	Arkeologisk utgraving og feltkurs		Våren 2017	Afk, historielagene og AK
	Lage et hefte med forklaring av stedsnavn		2017-2020	
Skjøtsel	Sikre bruk av virkemidler i plan- og bygningsloven med tanke på skilting, rydding, plan for skjøtsel av kulturminner i forbindelse med nye utbyggingsplaner		Løpende	AK plan og bygg, tiltakshaver
	Få oversikt over fadderordning for kulturminner. Etablere samarbeid og rutiner for oppfølging med velforeninger, skoler, AK Natur og idrett og Akershus fylkeskommune.		2017-2020	AK plan og bygg v/Gro Jerpåsen i samarbeid med frivillige
	Tilstandsvurdering av Isdammer, plan for tiltak. Registrert av Asker og Bærum historielag i 2007, samt NVE.		2017-2020	Samarbeid med Fylkesmannen og AK Natur- og idrett, skoler, museene.

Del 2 – Kunnskapsgrunnlaget

6. Askers landskap og historie

Landskapet er det vi lever i og beveger oss i hver dag. Det er det vi ser og opplever. I landskapet finnes alle stedene vi har et forhold til. Vi forholder til det samme landskapet på ulike måter avhengig av hvem vi er og hvilken bakgrunn vi har. Vi erfarer og opplever ulike ting. Samtidig er landskapet en fysisk størrelse med fjell, vann, jordsmonn, vegetasjon og bebyggelse. Gjennom tidene har menneskene tilpasset seg og formet landskapet. Det er summen av de naturlige forutsetningene og menneskenes bruk av landskapet over tid som har formet det landskapet vi har rundt oss og i dag.

Hva er det som kjennetegner Askers landskap? Det er variert. Det inneholder både kyst, jordbruk, mange ferskvann og utmarksområder med høye åser i vest. Til tross for at det er tettbebyggt og har et urbant preg finnes det også store sammenhengende grønne områder. I følge Skog og Landskap sin kartlegging av landskapstyper er Asker en del av landskapsregionen «Indre Oslofjord» (Puschmann 2005). Geologien domineres av foldede kambrosiluriske bergarter som danner rike silurbygder og en skogkledt skjærgård. Det har gitt plass for landets største by- og tettstedsområde. Området er rikt på edelløvskog og urban grønnstruktur med rikt innslag av kalkfuruskog langs kysten. Over marin grense (220 moh) brer granskogen seg.

Geologien har vært bestemmende for bosetning og kommunikasjon, og de sentrale transportårene i Asker i dag har kontinuitet tilbake til forhistorisk tid. Landskapet er førende for hvor det er mulig å bevege seg og hvor det har vært naturlig å etablere veier. Det er noen hendelser som har vært avgjørende for Askers utvikling gjennom historien:

¹ De første gårdsbrukene i Asker oppsto i jernalderen (500 f. Kr. – 1000 e. Kr.) Askergården var en av dem, men også Berg, Berger, Bleiker, Hval, Nes og Nesøya hører trolig til de aller eldste. Man antar at det i løpet av vel ett tusen år ble bygget opp mellom 30 og 40 gårder i Asker. Samfunnet vokste altså svært langsomt. Svartedauden som herjet fra 1348 til 1350, la tre fjerdedeler av alle gårdsbruk i området øde. Det fulgte økonomiske uår, og i hele 200 år lå fortsatt en fjerdedel av de gamle gårdsbrukene udyrket. Så sent som på slutten av 1600-tallet var innbyggertallet ikke kommet over 1000.

Etablering av sølvgruvene på Kongsberg medførte behov for en bedre veiforbindelse mellom Kongsberg og Christiania. Veien som blir kalt Kongeveien var ferdig i 1665 og gikk gjennom Asker fra Slependsen til Holmen, Ravnsborg, Hvalstad, Askergårdene, Brattum og videre gjennom Lier kommune.

¹ Teksten bygger delvis på Tone Kathrin Dehlis beskrivelse av Askers historie fra Asker kommunes nettsider og fra rapporten Fortetting i eksisterende boligområder i Asker, 2006

Veien fikk, sammen med jernbanen som ble åpnet i 1872, stor betydning for utvikling av næringsvirksomhet og bosetting i kommunen. Frem til andre verdenskrig var det imidlertid jordbruket som var den viktigste næringsveien.

Kysten og vannveiene var viktige transportåre før jernbanen og bilen gjorde sitt inntog, noe alle strandstedene i Asker vitner om.

I slutten av 1820-åren kom de første dampskipene, og etter hvert startet en omfattende lokaltrafikk i Oslofjorden med faste ruter og bryggeanløp. Dette åpnet for økt transport av gods og passasjerer. Det ble mulig for bøndene i Asker å selge sine varer i et større omland. Det førte også til at det ble vanlig for Christianiabeboere og flytte ut av byen om sommeren, og noen bygget seg egne sommerhus, men det ble også bygget feriepensjonater i Asker. Mønsteret ble at mennene reiste frem og tilbake til byen mens familien holdt seg ved kysten og slik oppstod de såkalte pappa-båtene. Etter at jernbanen kom i 1872, og etter hvert lastebilene, fikk dampbåtene stadig mindre betydning. Mange av strandstedene i Asker ble etablert da det ennå var vanlig å frakte gods med skip på fjorden som skapte et levebrød for familier og et livsgrunnlag for mindre handelssteder som f.eks. i Vollen og på Holmen.

Ved stasjonsområdene ved Asker, Hvalstad, Billingstad og senere Høn ble de første villaområdene etablert. I Heggedal og ved Bondibroen startet industrialiseringen. Her var det etter hvert kjeksfabrikk, gummiwarefabrikk, fyrstikkfabrikk, trevareindustri og kapselfabrikk. Inn i vårt århundre var isskjæring på de mange dammene også en stor næringsvirksomhet, og det samme var bær- og fruktdyrkingen, ikke minst i Vollen. I en periode like før annen verdenskrig hadde Asker en sjettedel av Norges bærproduksjon. Saltproduksjon var en viktig næringsvei i Asker fra senmiddelalderen og til rundt år 1700. I Asker er det kjent flere saltbuer fra langs kysten. Det var viktig næringsvei i middelalderen da mange av gårdene betalte skatt med salt. På 1600-tallet var trolig 25 % av befolkningen engasjert i saltproduksjonen som var organisert som andelslag som omfattet alt fra produksjon til distribusjon. Det er ikke kjent fysiske spor etter virksomheten.

På begynnelsen av 1900-tallet ble flere store sykehusinstitusjoner etablert i Asker. Disse var Dikemark, Blakstad og Vardåsen sykehus. Dikemark utviklet seg til å bli det største sykehuset og ble etter hvert et eget selvdrevet lite samfunn. Sykehuset var i mange år Askers største arbeidsplass. I tillegg til industri- og sykehusmiljøene, utviklet det seg også et spennende kunstmiljø i bygda. Mange norske malere og diktere var i perioder bosatt i Asker og Hvalstaddalen ble kjent som "Kunstnerdalen".

En annen viktig institusjon har vært Landbruksskolen på Sem. Den ble opprettet i 1887 på Nedre Sem gård og ble senere flyttet til Øvre Sem, hvor den ble drevet fram til 1994. Skolen ble dannet av brødrene Holtsmark, sønnene til Bent Holtsmark som var ordfører i Asker og eide mange av gårdene i området. Her ble det satt opp en rekke bygninger med elevrom, lesesaler, tegnesal mm. Dette var landets eldste landbruksskole og ble regnet for å være den beste innen sitt fag. Den ble senere en del av Landbrukshøyskolen på Ås. Det har vært NaKuHel senter og konferansehotel her de siste årene. Eiendommen har nylig skiftet eiere og det skal lages nye planer for området. Sem ble kåret til Askers 1000-årssted og er et viktig utfartssted for Askers innbyggere.

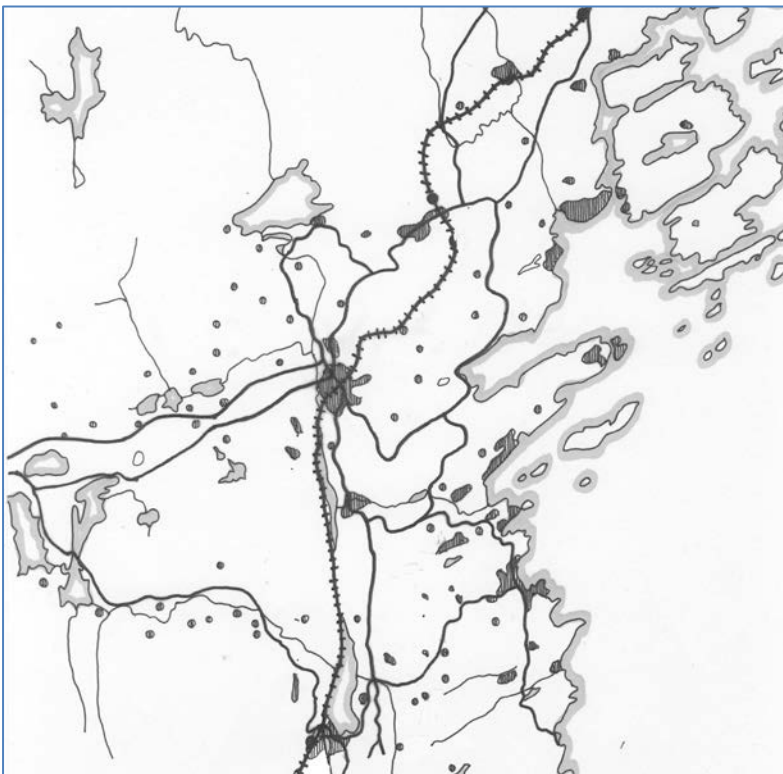
I 1930 hadde Asker 9900 innbyggere, mens det i 1960 var 18000. I årene frem mot 1980 steg folketallet til det dobbelte. I dag er næringslivet i Asker i stor grad preget av miljøer innen teknologi, varehandel og forretningsmessig tjenesteyting. Ved siden av Asker sentrum, er det Billingstad - Nesbruområdet som er det viktigste området for varehandel og annen næringsvirksomhet. Asker sentrum ligger rett ved hovedveien mellom Oslo og Drammen og er et betydelig trafikknutepunkt, blant annet som utgangspunkt for Gardermobanen. Kommunen har passert 60.000 innbyggere og har et areal på 101 kvadratkilometer. Det er med andre ord en befolkningstett kommune, særlig med tanke på at godt over halvparten av landarealet er produktiv skog og jordbruksareal.

Asker sentrum sett mot nordøst. Foto: Odd Nøttestad 2007

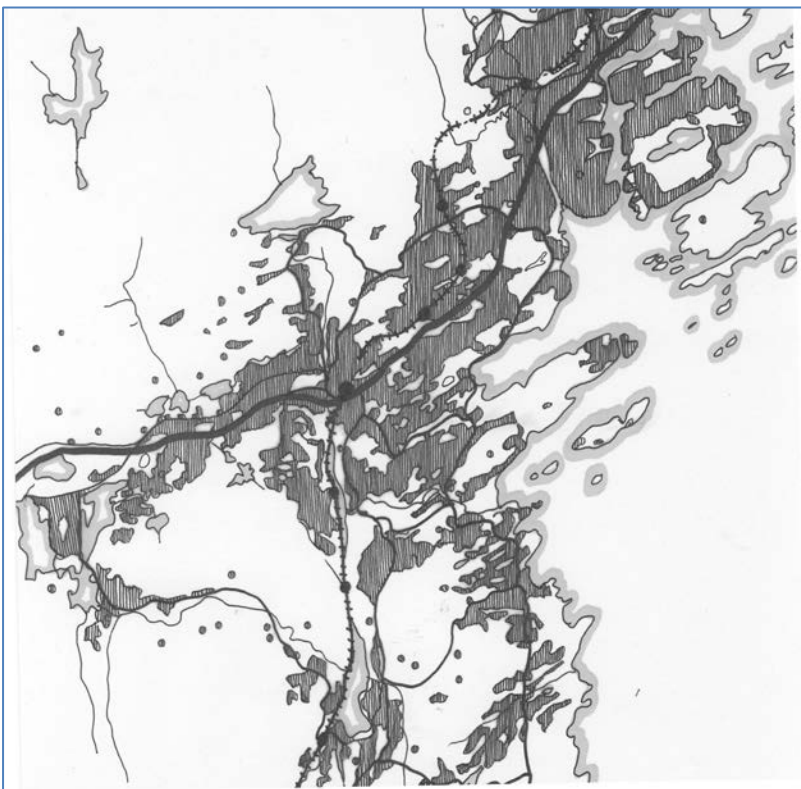
Asker i 1805

Asker i 1900

Asker i 1969

Asker i 2000

7. Historier fra Asker

Jernalderen (500 f. Kr-1000 e.Kr.)

Ved Asker kirke på begge sider av Kirkeveien er det registrert flere store gravhauger fra jernalderen (år 500 f.kr.-1000 e.kr.). Stedet har stor tidsdybde med middelalder kirkested (erstattet av nåværende Asker krk i 1879), prestegården (Røyryn), Kirkeveien med de fredete Askekallene og Asker-gårdene. Dette området utgjør det gamle sentrumet i Asker fram til jernbanen kom i 1872.
Foto: Tor Arne Midtbø

Kulturlandskapet

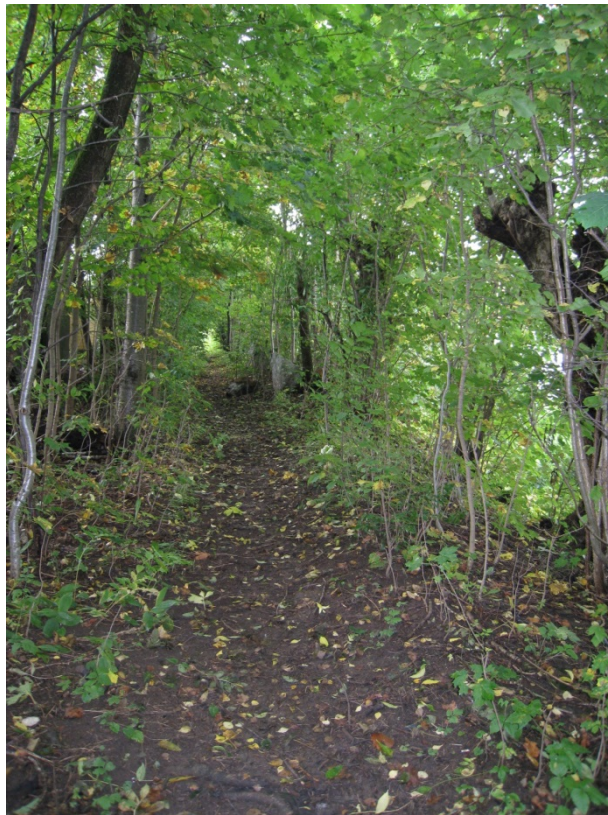
Løkenes på Konglungen er Landskapsvern-området. Det ligger til Spiraodden og Løkenesskogen naturreservat. Her finnes bl.a. gravrøyser, en steinalderboplass og en kalkovn. Gården har stort tun med flere bygninger fra 1800-tallet. Den hadde opprinnelig flere husmannsplasser og strand-sitterplasser. Foto: Camilla Mohr

Veier og kommunikasjon

Drammensveien med Skustadgata og Røykenveien var de store hovedveiene allerede tidlig på 1800-tallet. Andre veier som Slemmestadveien og Semsveien ble anlagt ca. 1870. I tillegg var det bygdeveier, særlig fra fjorden og vestover var det mange tverrforbindelser. Noen av de eldre veifarene er bevart som hulveier, stier og mindre kjøreveier.

Bildet viser Bispestien på Båstad. Navnet er gitt etter Biskop Jens Nilssøns reisebeskrivelser fra 1538-1600). Foto Camilla Mohr.

Tettstedsutvikling

Dagens Asker sentrum ble etablert da jernbanen kom i 1872. Stedet har gjennomgått en rask utvikling de siste 10-årene. Samtidig er mye av gatestrukturen og bebyggelse fra ulike tidsepoker bevart. Det er i dag et levende og velfungerende sentrum. Foto: Tor Arne Midtbø

Institusjonsbygda

Dikemark og Blakstad var viktige institusjoner og store arbeidsplasser i Asker gjennom hele 1900-tallet. De utgjorde hele selvforsynte samfunn.

Mange av bygningene på begge sykehusene er forskriftsfredet gjennom sykehusenes landsverneplan. Arkitekt for de fleste bygningene på Dikemark er Victor Nordan på begynnelsen av 1900-tallet. Bildet viser administrasjonsbygningen med tårnet i bakgrunnen og kjøkkenet i forgrunnen t.h. Foto: Tor Arne Midtbø

Kunstnerne i Asker

Mange kunstnere hadde tilhold i Asker på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet i kretsen rundt Otto og Tilla Valstad og Arne og Hulda Garborg. Bildet viser Labråten. Hjemmet til Arne og Hulda Garborg som i dag er en del av Asker museum og er åpent for publikum. Eiendommen er fredet. Foto: Asker museum, nettsider.

Sommergjester, turisme

Med dampbåten kom også sommergjestene og i Asker ble det drevet flere sommerpensjonater. Holmen fjordhotell var opprinnelig et slikt sommerpensjonat etablert på 1920-tallet. Det er ikke noe av igjen av det gamle pensjonatet.

Fritid og hytter

Flere steder Asker ble det bygget hytter i første halvdel av 1900-tallet, som f.eks. på Borgen og i Nyborgåsen i Heggedal.

Her på Brønnøya er fortsatt en del av hyttene benyttet som fritidsboliger. Mange av dem er fra mellomkrigstiden og har bevart sitt opprinnelige preg. Foto: Camilla Mohr.

Isdrift

Fra 1850-1914 var isdrift en lønnsom og omfattende eksportnæring i Asker. Storbøndene startet den første produksjonen på Bondivann og Gjellumvannet. Produksjonen endret landskapet. Det ble anlagt 22 kunstige isdammer i Asker og mange av dem er bevart. Det ble også bygget ishus, isrenner, brygge, smier, veier, staller og arbeiderboliger. Et ishus i Leangen er bevart.

Bildet viser isskjæring på Bondivann. Isblokkene kunne veie 50-100 kg. Foto: Askersamlingen, Asker bibliotek.

Asker bibliotek

Kystkultur – båtbyggeri

I Asker har det vært flere båtværft. Vollen var senter for båtbyggingen. Her ble det bygget jakter og siden seilbåter til internasjonale seilkonkurranser. Jensen, Anker og Gudmundsen fra Vollen var blant landets mest kjente båtbyggere. I Vollen ligger Oslofjordmuseet og Sjøskolen – en skole for elever med behov for et annerledes skoletilbud. Bildet viser sjøsetting av båten «God Bør» ved sjøskolen i Vollen. Foto: Oslofjordmuseet

Hagebruket

En hovednæring for mange småbrukere i Asker var frukt- og bærproduksjon.

Småbruket Mariero i Vollen fra omkring 1900 er fredet og er et typisk eksempel på et gårdsbruk som først og fremst livnærte seg av frukt- og bærproduksjon. Tunet består av våningshus, sidebygning, driftsbygning og hage.

Foto: Camilla Mohr

Industri

Heggedal er Askers industristad. Her etablerte det seg flere bedrifter rundt Kistefossdammen i sørenden av Gjellumvannet.

Bildet viser Heggedal Uldvarefabriker A/S «Ullvar'n» som holdt til i den store hvite fabrikkbygningen fra 1921-1958 med 200 ansatte på det meste. Asker kunstfagskole har holdt til her inntil nylig. Bygningen og området rundt er regulert til bevaring i 2010.

Kalkproduksjonen

Utvinning av kalk har foregått i stort omfang i Asker siden middelalderen. Mange gårder hadde egne kalkovner (bondeovner). Disse ble erstattet av industriell produksjon mot slutten av 1800-tallet. Kalk utvunnet i Asker er bl.a. benyttet i Akershus festning, slottet i Oslo og i middelalderkirkene Tanum og Haslum i Bærum.

Kalkovnen ved Sandbukta på Brønnøya (bildet) et tidlig eksempel på en industriovn i Norge og den eneste av denne typen i distriktet. Den var trolig i bruk fra 1874-1888. Den ble fredet i 1999 og restaurert i 2015. Foto: Camilla Mohr

Krigens kulturminner

I Asker finnes flere kulturminner fra 2. verdenskrig. Et av målene i kulturminneplanen er å få en oversikt over disse.

Bildet viser Hovdehytta på Furuåsen ovenfor Bergsmarka i Vestmarka. Den ble bygget i 1921 av slakter J. Th. Hovde. Mot slutten av 2. verdenskrig ble den base for Milorg 13320. Dette er i dag en ubetjent DNT-hytte og er åpen for utleie med overnatting. Foto: Camilla Mohr

Hoppbakker /idrett

Trans'matørn i Heggedal er en av flere tidligere hoppbakker som er registrert i Asker. Hopplengde her var 19-25m.
Foto: Kaia Wøien Nicolaisen.

Villa- og boligbebyggelse

I 1960/70-bygges mange nye boligfelt og rekkehus i Asker. Noen skiller seg fra den vanlige boligbebyggelsen. Et eksempel er Jørnstadfeltet ved Reistad, tegnet av Jan Inge Hovig. Området er lagt ut til hensynssone bevaring kulturmiljø i kommuneplanen 2014-2026.

8. Tettstedsutvikling i Asker (i perioden 2014-2026)

I kommuneplanen 2014-2026 er mål for tettsteder og knutepunkter i Asker at Askers ulike sentre skal utvikles med fokus på stedenes særpreg og betydning som servicesentre, trafikkknutepunkt og møteplass for lokalbefolkning og lokalt næringsliv. Asker kommune legger til rette for konsentrert boligbygging og etablering av arbeidsplasser i og omkring kollektivknutepunkter (som jernbanestasjoner, bussterminaler og hurtigbåstopp).

Senterstrukturen i Asker har en hierarkisk inndeling som består av kommunesenter, lokalsentre og nærsentre. Asker sentrum er kommunes hovedsenter både når det gjelder kommunal administrasjon, kulturtilbud, offentlig- og privat tjenestetilbud, handel, kommunikasjon m.m. Lokalsentrene er Heggedal, Holmen, Vollen og Dikemark og dekker behovene for handel, tjenestetilbud, kulturtilbud og service for et større område i kommunen. I Nærsentrene er nærbutikker og nærservice knyttet til boligområder i kommunen. Disse sentrene er ofte knyttet til skole, idrettsanlegg og barnehage. I kommuneplanen er det definert 15 slike nærsentre og ytterligere to til er under planlegging ved Høn-Landås og Vestre Billingstad.

I løpet av de nærmeste årene vil de nåværende sentrene endre sitt nåværende preg. Dette vil føre til press på kulturminnene til fordel for fortetting, men kulturminnene kan også være en viktig ressurs som kan bidra til å gi stedene karakter, innhold og identitet. Dette vil være viktig for innbyggernes følelse av tilhørighet. Strategien i kommuneplanen for kulturminner i tettstedene er å fremheve kulturminner som positive elementer i tettstedsutviklingen.

Det bør lages en stedsanalyse med en kulturhistorisk del ved hver stedsutvikling for å oppnå dette målet, slik at stedene kan utvikles med utgangspunkt i deres ulike historie. Da er det også mulig å oppnå at stedene ikke utvikles på samme måte, men bevarer sin ulike karakter.

Asker sentrum

Asker sentrum er det gamle kommunesenteret og en typisk stasjonsby og skal videreutvikles som kommunesenter og regional næringsklynge. I utviklingen til nå, har det vært lagt vekt på å ta vare på lesbarheten av den historiske utviklingen av sentrum ved at bygninger og kvartaler fra ulike epoker er videreført og tilpasset ny bebyggelse.

Det største utvidelsesområdet for Asker sentrum ligger i vest, på Føyka-Elvely og vil skape et helt nytt sentrumsområde. Ønsket er å fortsette den urbane byutviklingen i Asker sentrum, gi Asker en bypark og gjøre Askerelva mer tilgjengelig. Utbyggingen vil øke Asker sentrums område med 60 prosent og gir rom for forretninger, spisesteder, kontorer, boliger, ny fotballstadion, samt attraktive parker og plasser.

Lokalsentrene Heggedal, Holmen og Dikemark

Et av målene for lokalsentrene i kommuneplanen er at de skal utvikles slik at stedenes særpreg, identitet, natur og kulturkvaliteter blir tatt vare på og foredles videre.

Heggedal er et industristed med nær tilknytning til Gjellumvannet, Kistefosdammen og elva Skitthegga som ga kraft til industrivirksomheten. Møte mellom land og fjord har satt sitt preg på Holmen gjennom historien. Eldre bebyggelse og andre

kulturminner både i Heggedal og på Holmen speiler disse relasjonene. Det er særlig Holmens tilknytning til fjorden som er en viktig kvalitet å videreføre i stedsutviklingen her. Fjorden, friområdene og den maritime tilknytningen skal prege Holmen også i fremtiden.

Sykehusdriften på Dikemark er i ferd med å bli lagt ned. Fredete 100 år gamle bygninger tømmes. Et vakkert kulturlandskap skal bevares og utvikles til nye formål. Det er lagt inn et potensiale for opp mot 1200 boliger i området. Asker kommune har utarbeidet et dokument som belyser utfordringer og muligheter ved utviklingen av et nytt lokalsenter og boligområde på Dikemark. Hovedutfordringen er å reetablere et lokalsamfunn, fortrinnsvis basert på mange av de samme egenskapene som Dikemark en gang hadde. I utviklingen av Dikemark er det viktig å bygge opp under stedets særpreg, og bevare naturgitte kvaliteter og historisk identitet.

9. Dokumentasjon av kulturminner i Asker

Nasjonale kulturminneregistre

Askeladden

Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden er det viktigste verktøyet for kulturminne-forvaltningen. Kulturminnene er registrert i basen som enkeltminner. Hver struktur eller enhet utgjør et enkeltminne.

Askeladden er en kulturminnedatabase og et saksbehandlerverktøy. Her finner du informasjon om kulturminner som kulturmiljøer, lokaliteter og enkeltminner, samt hvilken vernestatus disse har. En lokalitet består av et eller flere enkeltminner. Askeladden inneholder det tidligere Fornminneregisteret, Fredningsregisteret og Kirkeregisteret. I tillegg oppdateres databasen jevnlig med bla. statlige og lokale listeførte verneverdige kulturminner. Eks SEFRAK, Statens kulturhistoriske eiendommer, NB! Registeret (Nasjonale interesser i By) og Byantikvarens gule liste. Askeladden er koblet til Matrikkelen, landets offisielle eiendomsregister. Faste kulturminner er registrert i Askeladden, mens gjenstander er innført i gjenstandsdaten til Kulturhistorisk museum (KHM).

Landsverneplaner

Forsvaret, helsesektoren, jernbanen og Statens vegvesen, blant flere, har laget egne landsverneplaner for de kulturminnene som de har ansvaret for. I Asker inngår Nikebatteriet i Vestmarka, Dikemark og Blakstad sykehus, Folabrua langs jernbanen mellom Høn og Asker og en del av Gamle Drammensvei mot grensen til Lier k. i slike landsverneplaner.

Sefrak

(Sekreteriatet for registrering av faste kulturminner)

Sefrak er et register over kulturminner fra før 1900. Det er et nasjonalt register som Riksantikvaren har ansvaret for. I Asker ble det gjennomført Sefrak-registreringer på slutten av 1970-tallet og begynnelsen av 1980-tallet. De fleste av registreringene er bygninger fra siste halvdel av 1800-tallet. Registeret inneholder ca. 1300 objekter i Asker.

Lokale kulturminne-registreringer i Asker

For å supplere registeret over eldre bygninger gjennomførte studenter sommeren 2012 og 2013 registreringer av bygninger fra 1900-1950. Registeringene bygget delvis på historiske kart fra 1950, opplysninger i matrikkelen, befaringer og kontakt med huseier. Alle bygningene ble kartfestet og fotografert. Et eget skjema med opplysninger om hvert enkelt bygg ble fylt ut. Omtrent 1100 bygninger ble registrert i 2012 og 2013, noe som utgjør nær halvparten av kommunens hus fra perioden 1900-1950. Dette arbeidet er fullført i 2016. Denne registreringen ble basert på opplysninger som er tilgjengelig via kartet fra 1950, matrikkelen, skråfoto og BraArkiv. Bare enkelte bygninger ble befart der det var vanskelig å finne opplysninger i kartet og arkivet. En tabell ble fylt ut med opplysninger og vurderinger for hvert enkelt bygg. Registreringene er tilgjengelige i kommunens kartløsning.

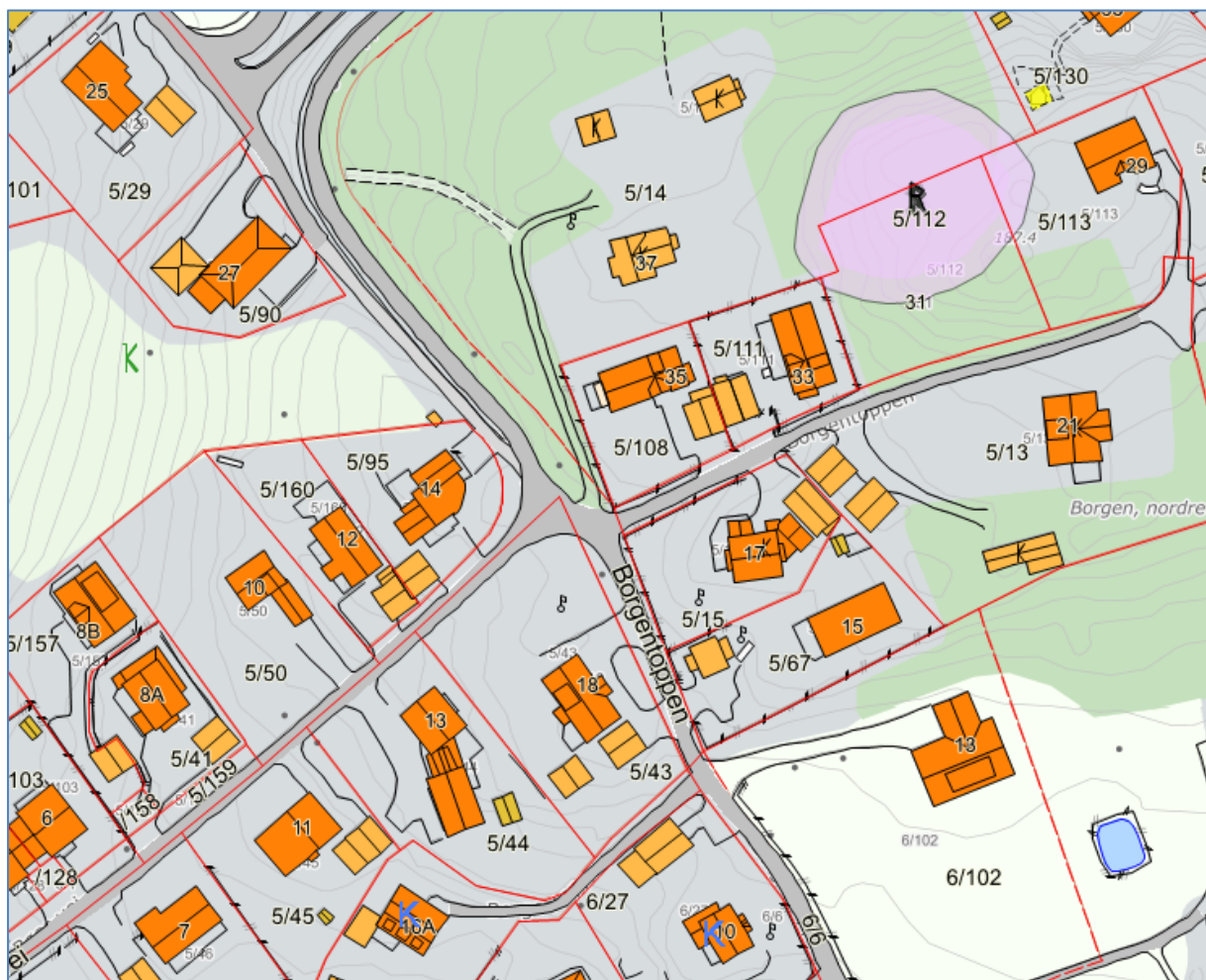
De siste 5 årene er det også registrert en rekke lokale kulturminner som for en stor del er gjort av historielagene i Asker. Det omfatter registrering og kartfesting av historiske veifar, isdammer, kullmiler/kølabonner, hoppbakker og stedsnavn. Mye av dette er lagt inn i kulturminnebasen og er tilgjengelig via kommunens kartløsning, men noe av dette arbeidet gjenstår. Arbeid som gjenstår vil fremgå av handlingsplanen i denne kulturminneplanen.

Kulturminnebasen – en samlet oversikt i kommunens kartløsning

En sentral del av arbeidet med planen har vært utvikling av en kulturminnebase. Kulturminnebasen er den viktigste kilden til informasjon om kulturminner i Asker. Den er et verktøy, spesielt for saksbehandlere, men også for private utbyggere, med tanke på å forhindre tap av kulturminner og sikre at de blir tatt hensyn til i planer for utbygging av ulike slag.

Kulturminnebasen vil være en del av kommunens web-baserte kartløsning. Et eget kartlag for kulturminner gir en samlet oversikt over alle kulturminner i kommunen, både de som finnes i nasjonale registre og de som er registrert lokalt. Det at alle kulturminnene er kartfestet, beskrevet og lagt inn i kulturminnebasen gir mulighet for presentasjon i kommunens kartløsninger. Kulturminnebasen vil bli løpende oppdatert. Kartlaget er delt inn i ulike kategorier/typer kulturminner. Det etableres løsninger for ulike behov, det være seg saksbehandlere i kommunen, politikere eller innbyggere.

Tekst og bilder knyttes til kulturminneobjektene i form av faktaark. Kulturminnebasen er etablert med utgangspunkt i nasjonale standarder (Norge digitalt).

- R Kulturminne registrert av Riksantikvaren
- K SEFRAK-registrert bygning
- K Lokalt registrert bygning
- K Annet lokalt registrert kulturminne

Kartet viser ulike typer kulturminner som er registrert i kommunens kulturminnebase. Dette er et utsnitt fra Borgen i Asker.

Landskapsvern i Asker

Landskapsvernområder

To større sammenhengende kulturlandskap i Asker er vernet gjennom Naturmangfoldloven som Landskapsvernområder. Disse er:

- Semsvannet (1992)
- Løkeneshalvøya på Konglungen (2015).

Formålet med vernet av Semsvannet er å bevare det egenartede og vakre natur- og kulturlandskapet rundt Semsvannet, med de geologiske, botaniske, zoologiske og kulturhistoriske elementer som er med på å gi landskapet særpreg.

Formålet med vernet av Løkeneshalvøya er å bevare et egenartet natur- og kulturlandskap Løkeneshalvøya representerer et rikt og variert eksempel på naturen i denne regionen. I norsk målestokk er det biologiske mangfoldet usedvanlig stort, noe som også til dels er forårsaket av terrengform og samvirkningen mellom kulturlandskap og mer intakte naturområder.

KULA-prosjektet

KULA er et prosjekt i regi av Riksantikvaren som på oppdrag fra Klima- og miljødepartementet skal etablere et register over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA). Målet med prosjektet er å:

- få oversikt over landskap av nasjonal kulturhistorisk interesse
- bidra til økt kunnskap og bevissthet om landskap i kommuner og relevante sektorer
- styrke kulturminneforvaltningen som aktør i forvaltningen av landskap

KULA - registeret vil inngå i Askeladden, slik som NB! – registeret (nasjonale interesser i by). Registeret skal bli et kunnskapsgrunnlag og forvaltningsverktøy for kommunene og andre myndigheter. Registeret vil bidra til å skape større forutsigbarhet i arealplanleggingen. Det er et mål at kommunene skal forvalte de kulturhistoriske landskapene gjennom bruk av egne virkemidler, der planlegging etter plan - og bygningsloven vektlegges. Kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen og Sametinget forutsettes å legge KULA - registeret til grunn for innspill og dialog med kommunene og andre myndigheter i planprosesser.

Utvelgelsen av landskap vil skje i samarbeid med Riksantikvaren, fylkeskommunene og aktuelle kommuner som vil bli involvert både i en foreløpig runde og en formell høringsprosess. Det er RA som utgir den ferdige rapporten. Selv om det er et RA-prosjekt vil mye av arbeidet utføres av fylkeskommunene og oppstart vil være høsten 2016. Alle (dagens) kommuner vil trolig ikke bli representert i utvalget.

10. Status og endringer for kulturminner i Asker etter 1994 (forrige kulturminneplan)

Den forrige kulturminneplanen fra 1994 utgjør et stort og grundig arbeid og hovedtrekkene i den er videreført i denne planen. En god del av det som ble foreslått i planen fra 1994 er også gjennomført siden den gang. Det er tiltak som registrering av lokale kulturminner, områder og objekter som er regulert til bevaring gjennom reguleringsplaner og større områder som er regulert med hensynssone med tilhørende bestemmelser i kommuneplanen 2014-2026. Noen objekter er også blitt vedtaksfredet etter Lov om kulturminner, som f.eks. Hvalstrand bad, Holmen Yachtverft (varslet fredning 2015), 29 av bygningene på Dikemark sykehus, samt parken rundt, gårdstunet Mariero i Vollen, og huset «Herodd» på Nesøya.

Asker har en stor andel bygninger fra før 1900. I 1994 ble det registrert ca. 1600 bygninger, og definert 330 mindre kulturmiljøer (bygningssmiljøer) og 32 større kulturmiljøer – områder med høyt kulturhistorisk innhold. 18 av disse større kulturmiljøene er regulert med hensynssone i kommuneplanen (2014-2026). En status-oversikt for de 32 områdene finnes som vedlegg 3 i del 5.

Registreringene i 1994 delte inn alle Sefrak-objektene etter verdiklasse A, B og C. De fleste av objektene som den gang fikk verdi A er vedtaksfredet i dag. Omtrent halvparten fikk verdi B, som tilsier at de bør vurderes å reguleres til bevaring og tiltak som berører disse skal fortrinnsvis sendes fylkeskommunen til uttalelse. Av disse er 170 objekter gått tapt siden 1994. Det er foreløpig ikke gjort en vurdering av i hvilken grad disse er endret og om de fortsatt bør gis verdi B. Det vil være nødvendig med en ny gjennomgang og vurdering av disse bygningene. Det samme gjelder for de som er vurdert til verdi C. Det er foreslått som tiltak i handlingsplanen i denne planen.

(Se diagram nr. 1-9 nedenfor som viser oversikter over antall og typer kulturminner)

32 områder med høyt kulturhistoriske innhold

(se oversikt i tabell bak, vedlegg 3)

I kulturminneplanen fra 1994 er det beskrevet og vurdert 32 større områder med høyt kulturhistorisk innhold. Disse er kartfestet og det følger et faktaark for hvert av områdene. I 1994 ble det også formulert anbefalinger for forvaltning av disse. I arbeidet med ny kulturminneplan er alle områdene gjennomgått med tanke på hvilken planstatus de har pr. 2016. Gjennomgangen viser at 18 av de 32 områdene er videreført med hensynssone bevaring kulturmiljø og inngår i et eget temakart i kommuneplanen 2014-2026. 14 av de 32 områdene er ikke videreført, men er avsatt til enten LNFR-område og/eller hensynssone grønnstruktur, eller ligger innenfor markagrensen. To av områdene er vedtaksfredet eller er under vedtaksfredning i hht Kulturminneloven, henholdsvis område 3 Hvalstrand bad og område 1 Nesbukta/Holmen Yachtverft. For to av områdene som ikke er videreført som hensynssone bevaring kulturmiljø i kommuneplanen er utvalgte eiendommer og bygninger regulert til bevaring. Dette gjelder Hvalstadåsen og gamle Drammensvei ved Brattum/Jerpåsen. To nye områder er kommet til som nye hensynssoner, det gjelder to enhetlige boligområder (Borgenbråten på Borgen og Jørnstadfeltet ved Syverstad).

Gjennomgangen viser at det er særlig to områder som er dårlig sikret i planer og det gjelder område 21 som omfatter Hanevold, Biterud, Hagen, Bakke, Jøssong, Hogstad, Brendrud og Finsrud, samt område 30 som omfatter Blakstad hovedgård. De er kun avsatt til LNFR-områder og har ingen definert kulturminnestatus til tross for at de inneholder tallrike og verdifulle kulturminner. Dette er områder som en bør vurdere ved neste rulling av kommuneplanen, om hele eller deler av dem bør avsettes til henssynssone bevaring kulturmiljø.

Diagrammer med status for nasjonale registreringer – Askeladden og SEFRAK

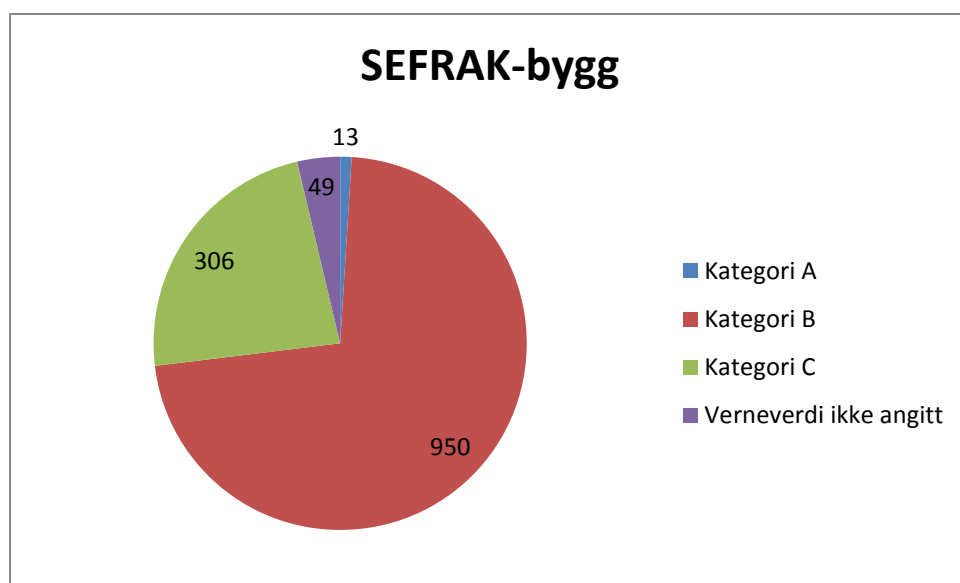

Diagram 1: Diagrammet over viser antall registrerte Sefrak-bygg fordelt på kulturminneverdi. Kategori A= nasjonal verdi, kategori B= regional verdi, kategori C= lokal verdi.

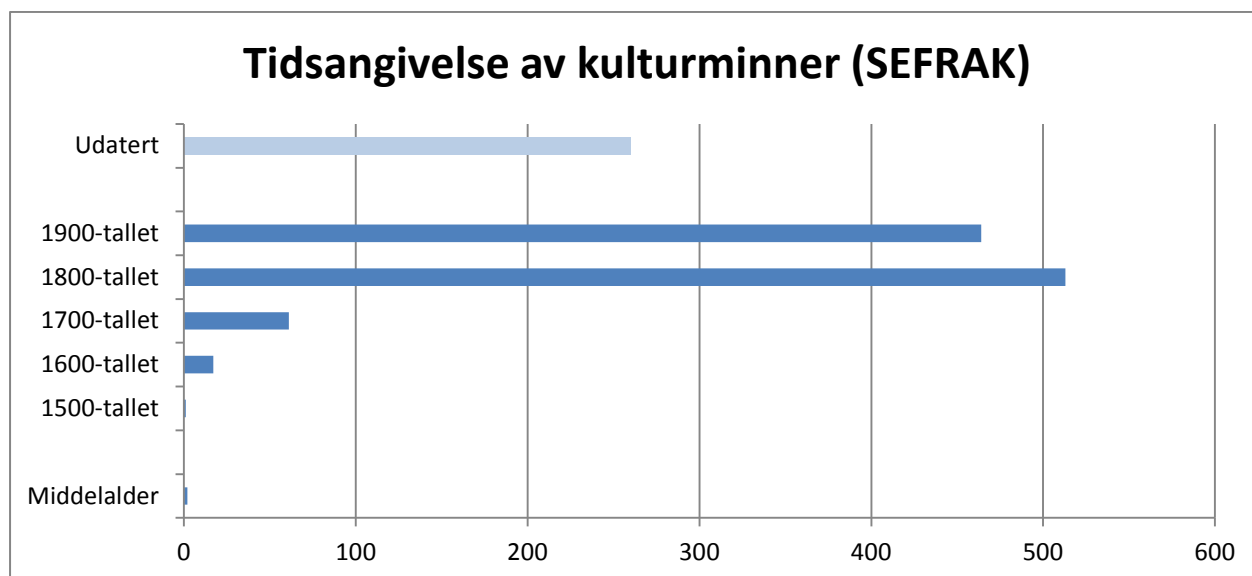

Diagram 2: SEFRAK-registreringer fordelt etter alder

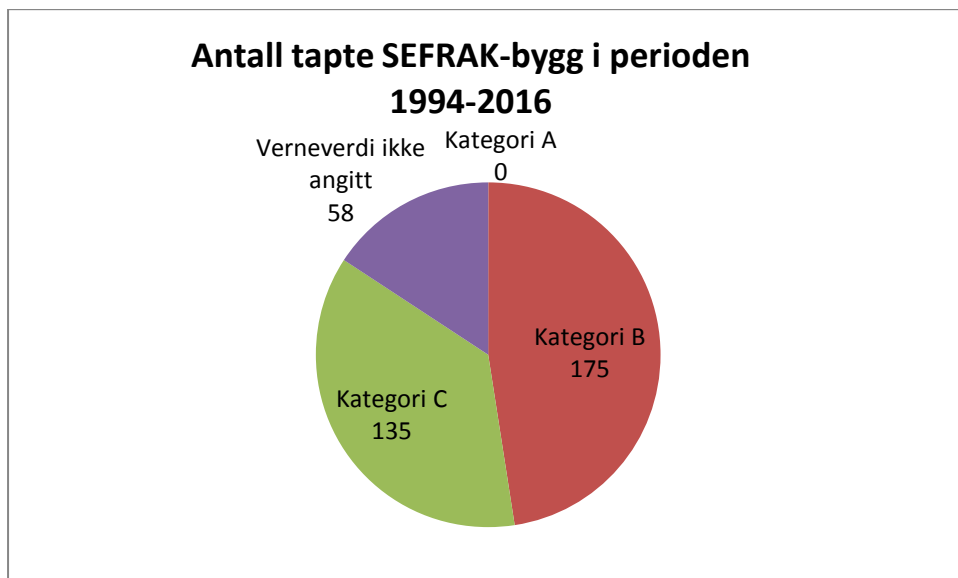

Diagram 3: Kulturminneverdi; kategori A=nasjonal verdi, kategori B=regional verdi, kategori C=lokal verdi.

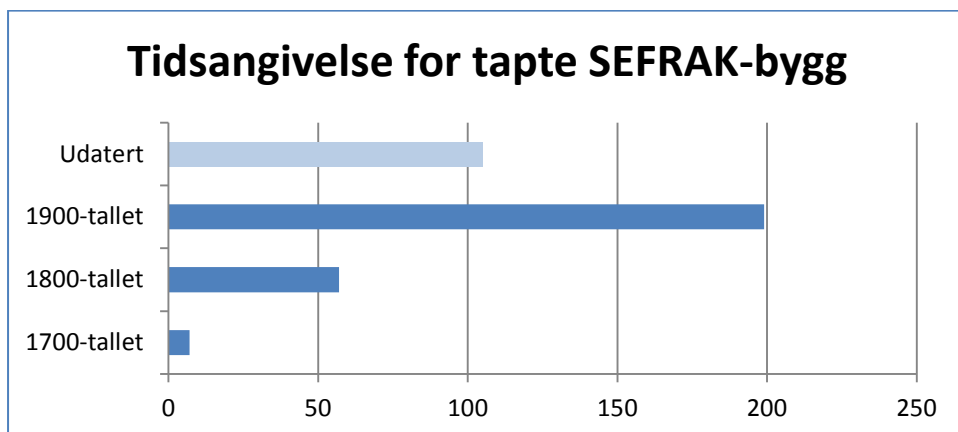

Diagram 4: Diagrammene over viser antall registrerte Sefrak-bygg som er tapt siden 1994 og hvordan disse er fordelt på kulturminneverdi og alder. De fleste tapte Sefrak-bygg er fra 1900-tallet, 20 % av kategori B-byggene og nesten halvparten av kategori C-byggene er gått tapt siden 1994.

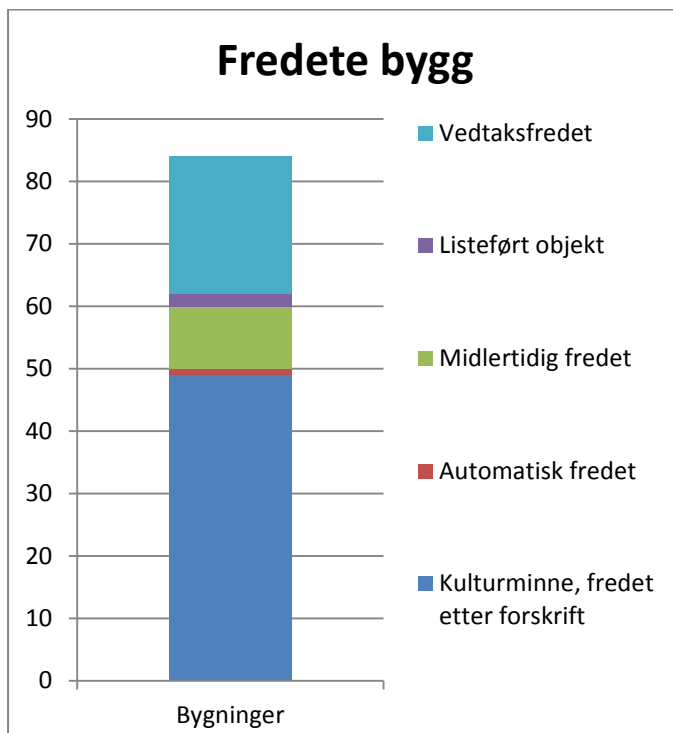

Diagram 5

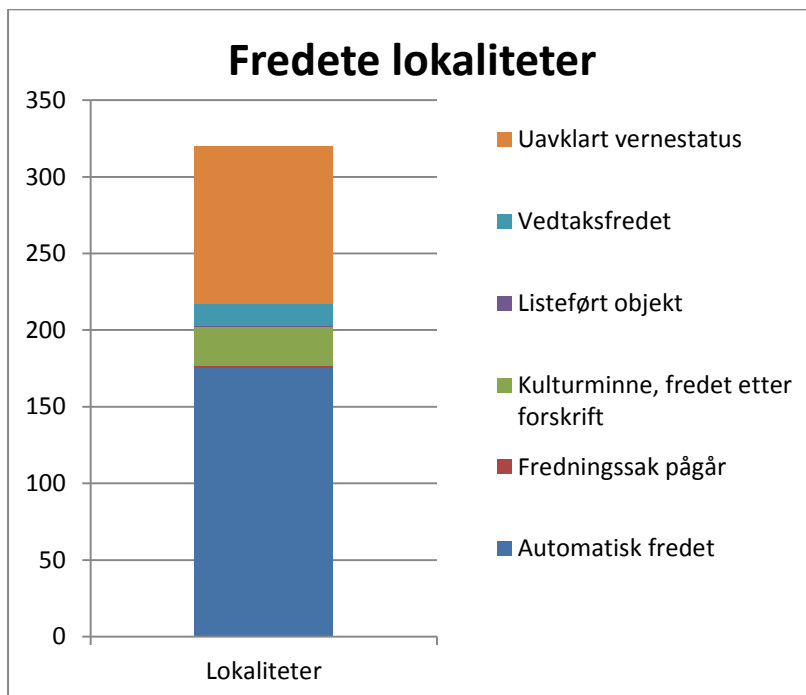

Diagram 6: Diagrammet viser antall kulturminnelokaliteter i Asker som er fredet og omfattes av kulturminneloven. De inngår i Askeladden-registeret til Riksantikvaren. De er som automatisk fredet eller har uavklart vernestatus er i hovedsak arkeologiske kulturminner fra før 1537. De øvrige er fredete bygninger og bygningsmiljøer der Riksantikvaren har vedtatt en særskilt fredning. En tabell over disse finnes som eget vedlegg i kulturminneplanen.

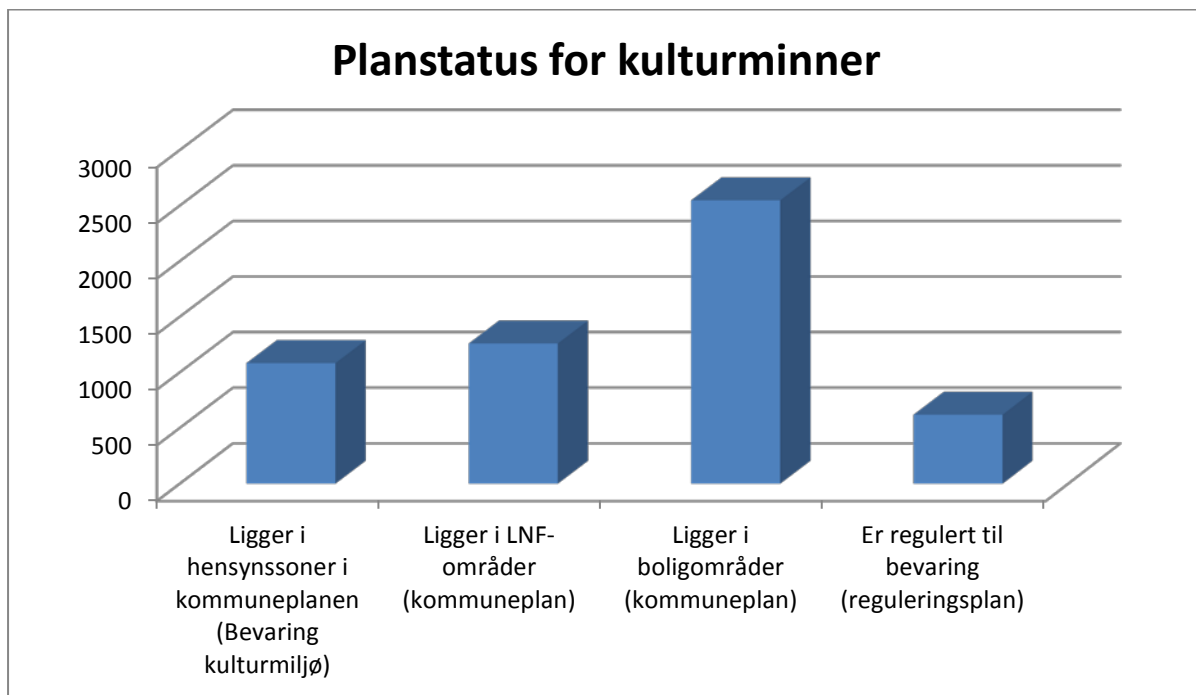

Diagram 7: Diagrammet viser fordelingen av kulturminner etter planstatus i kommuneplanen og reguleringsplaner pr. mai 2016. Her vil det være dobbelt-telling ettersom noen kulturminner og kulturmiljøer inngår i flere kategorier. De kan f.eks. være regulert til bevaring og samtidig ligge i et område avsatt til boliger eller ligge innenfor et område avsatt som hensynssone bevaring kulturmiljø i kommuneplanen. De fleste av kulturminnene i Asker er bygninger og inngår derfor ofte i boligområder.

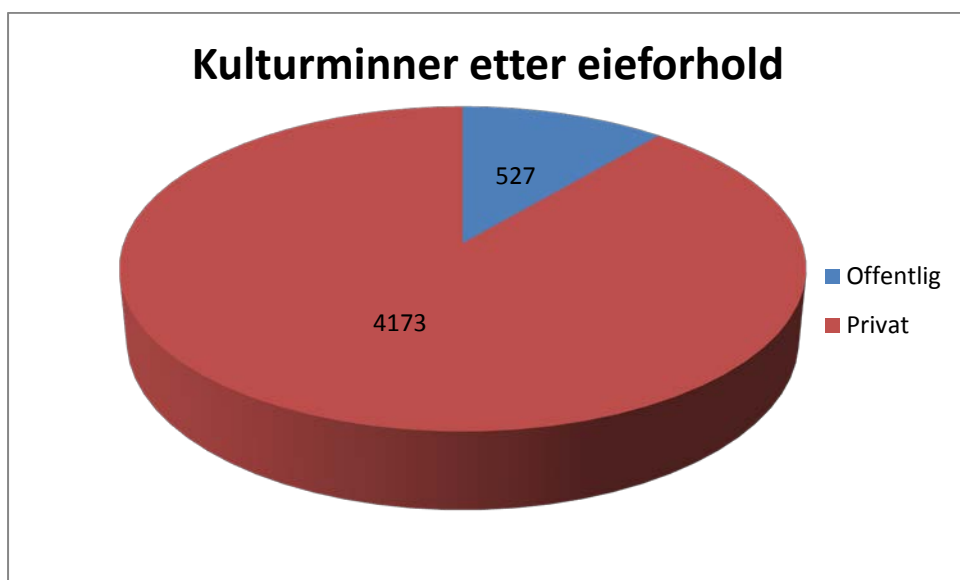

Diagram 8: Diagrammet viser at langt de fleste kulturminnene i Asker ligger innenfor privat eiendom.

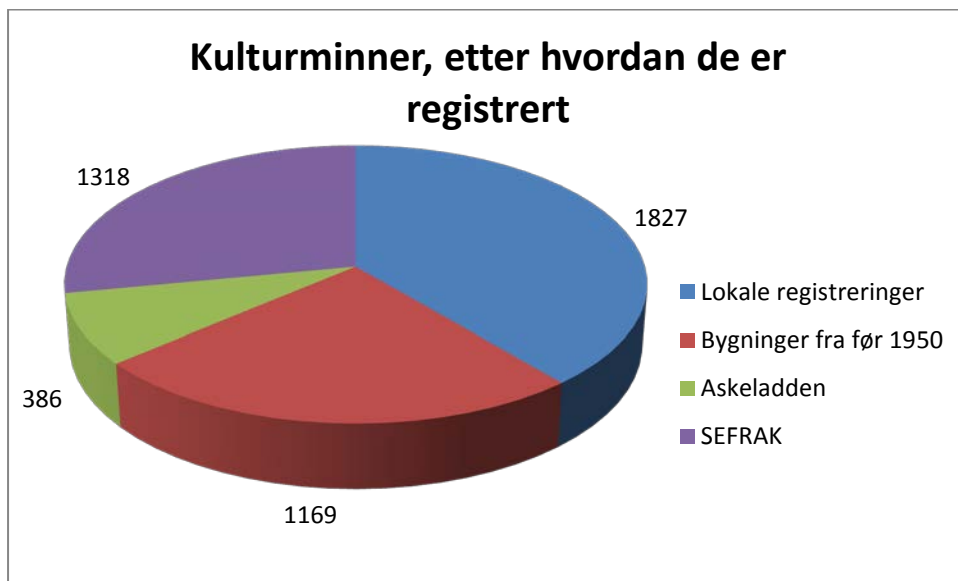

Diagram 9: Diagrammet viser fordelingen av kulturminnene på de ulike kulturminneregistrene i Asker. Kulturminner som inngår i Askeladden er fredet og omfattes av Kulturminneloven og har et strengt vern. Riksantikvaren og fylkeskommunen har et hovedansvar for disse. De fleste kulturminnene i Asker inngår ikke i Askeladden og er kommunens ansvar. Disse kan sikres gjennom Plan- og bygningsloven. Planstatus for kulturminnene er redegjort for i eget diagram ovenfor.

11. Rammer og føringer - Lovverk

Plan- og bygningsloven

Lenke til Plan- og bygningsloven 2009: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>

Plan- og bygningsloven (pbl) er det viktigste redskapet kommunen har til å drive arealplanlegging og byggesaksbehandling. I plan- og bygningsloven er *bruk og vern* sidestilt, og loven er således kommunens eget redskap til å bevare og utvikle kulturminner og kulturmiljø. De færreste av kulturminnene i kommunen er hjemlet i Lov om kulturminner. Langt de fleste faller inn under kommunens eget ansvar og forvaltes gjennom Plan- og bygningsloven.

Gjennom planarbeidet skal alle kjente automatisk fredete kulturminner og miljøet rundt sikres. I forbindelse med kommuneplanen og reguleringsplaner kan områder bli sikret ved regulering med hensynssone kulturmiljø. Slik bruk av plan- og bygningsloven kan også gi bygninger og bygningsmiljøer en bevaringsstatus. Loven gjør det i tillegg mulig å regulere interiør til bevaring. Den åpner også for å stille krav til både nye og eksisterende byggverk, for å ivareta bevaringshensyn og estetikk.

Dette er bestemmelsene i loven som kan anvendes for forvaltning av kulturminner og kulturmiljø:

Kapittel § 1-1. Lovens formål

Plan og bygningsloven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner. Planlegging etter loven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser.

Kapittel 3 - Oppgaver og myndighet planleggingen

§ 3-1. sikre jordressursene, kvaliteter i landskapet og vern av verdifulle landskap og kulturmiljøer.

Kapittel 11 – Kommuneplan:

§ 11-8 c) Hensynssoner i kommuneplanens arealdel d) Sone for båndlegging etter kulturminneloven

Kapittel 12 – Reguleringsplan:

§ 12-5, pkt. 5) Arealformål i reguleringsplaner og i reguleringsplan, vern av kulturmiljø eller kulturminne

§12-6 Hensynssoner i kommuneplanens arealdel skal legges til grunn for utarbeiding av reguleringsplan.

§12-7 pkt. 6) Bestemmelser i reguleringsplan for å sikre verneverdier, bygninger, andre kulturminner og kulturmiljøer, herunder vern av fasade, materialbruk og interiør.

Kapittel 29 - Krav til tiltaket:

§29-2 Visuelle kvaliteter. Ethvert tiltak skal prosjekteres og utføres slik at det etter kommunens skjønn innehar gode visuelle kvaliteter både i seg selv og i forhold til dets funksjon og dets bygde og naturlige omgivelser eller plassering.

Kapittel 31 - Krav til eksisterende byggverk:

§31-1 Ivaretagelse av kulturell verdi ved arbeid på eksisterende byggverk. Ved endring av eksisterende byggverk, oppussing og rehabilitering skal kommunen se til at historiske, arkitektonisk eller annen kulturell verdi som knytter seg til byggverkets ytre, så vidt mulig bevart.

§31-4 Pålegg om dokumentasjon og utbedring. Pålegg kan bare gis der utbedring vil gi vesentlig forbedring av byggverkets eller installasjonens funksjon som tilsier av tungtveiende hensyn til universell utforming, helse, miljø sikkerhet eller bevaringsverdi.

Lov om kulturminner (kulturminneloven)

Lenke til Kulturminneloven 1978: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50?q=kulturminneloven>

Kulturminneloven definerer kulturminner som alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg hendelser, tro eller tradisjon til. Med kulturmiljøer menes videre områder hvor kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng.

Kulturminneloven inneholder de sterkeste virkemidlene en har i arbeidet med kulturminnevern. Kulturminneloven har som formål å ta vare på kulturhistorisk og arkitektonisk verdifulle kulturminner og kulturmiljø av nasjonal verdi. Loven tar for seg kulturminner som er automatisk fredet, samt kulturminner og kulturmiljø som fredes etter vedtak av Riksantikvaren.

Loven forvaltes av Akershus fylkeskommune ved seksjon for kulturminnevern. Alle planer som kommer i berøring med kulturminner, slik de er definert i Kulturminneloven, skal sendes fylkeskommunen for uttalelse. Sentrale bestemmelser i loven er §3 om forbud mot inngrep i automatisk fredete kulturminner § 8 om tillatelse til inngrep i automatisk fredete kulturminner og §9 om undersøkelsesplikten:

§ 3. Forbud mot inngrep i automatisk fredete kulturminner. Ingen må - uten at det er lovlig etter § 8 - sette i gang tiltak som er egnet til å skade, ødelegge, grave ut, flytte, forandre, tildekke, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredet kulturminne eller fremkalle fare for at dette kan skje.

Er marken over et automatisk fredet kulturminne eller i et område som nevnt i § 6, tidligere nyttet til beite eller innmark, kan den fortsatt nyttes til disse formål hvis ikke vedkommende myndighet bestemmer noe annet. Uten tillatelse av vedkommende myndighet må det ikke foretas pløying og annet jordarbeid dypere enn tidligere.

§ 8. Tillatelse til inngrep i automatisk fredete kulturminner. Vil noen sette i gang tiltak som kan virke inn på automatisk fredete kulturminner på en måte som er nevnt i § 3 første ledd, må vedkommende tidligst mulig før tiltaket planlegges iverksatt melde fra til vedkommende myndighet eller nærmeste politimyndighet.

§ 9. Undersøkelsesplikt m.v. Ved planlegging av offentlige og større private tiltak plikter den ansvarlige leder eller det ansvarlige forvaltningsorgan å undersøke om tiltaket vil virke inn på automatisk fredete kulturminner på en måte som nevnt i § 3 første ledd, jfr. § 8 første ledd.

Andre lover

Både Naturmangfoldloven og Jordloven er viktige virkemidler for ivaretagelse av landskapet og større kulturmiljøer i jordbrukslandskapet og i utmarka. Det er viktig å kunne vurdere natur- og landbruksinteresser i sammenheng med kulturminneinteresser for å oppnå en god landskapsforvaltning.

Naturmangfoldloven 2009

§ 1. Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern
§33 f: Mål for områdevern: natur preget av menneskers bruk gjennom tidene (kulturlandskap) eller som også har kulturhistoriske verdier, og tilrettelegging for bruk som bidrar til å opprettholde naturverdiene, natur preget av menneskers bruk gjennom tidene (kulturlandskap) eller som også har kulturhistoriske verdier, og tilrettelegging for bruk som bidrar til å opprettholde naturverdiene,
§36: Som landskapsvernområde kan vernes natur- eller kulturlandskap av økologisk, kulturell eller opplevelsesmessig verdi, eller som er identitetsskapende. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

Flere områder i Asker er vernet etter naturmangfoldloven, blant annet asketrærne langs Kirkeveien ved Asker kirke, som også har viktig symbolverdi for Asker og inngår i kommunevåpenet. En del av isdammene som er registret som kulturminner er også vernet etter naturmangfoldloven eller ligger innenfor hensynssone natur i kommuneplanen. Landskapsvernområdene ved Sem og Konglungen er underlagt denne loven.

Jordloven 1995

Loven har som formål (§1) å legge til rette for at arealressursene kan bli brukt til gagn for samfunnet og de som lever av landbruket. Loven har også som formål at forvaltningen av arealressursene skal være miljøforsvarlig og blant annet ta hensyn til jordbruksarealer og kulturlandskap som grunnlag for liv, helse og trivsel for mennesker, dyr og planter.

§ 1. Denne lova har til føremål å leggja tilhøva slik til rette at jordviddene i landet med skog og fjell og alt som høyrer til (arealressursane), kan verte brukt på den måten som er mest gagnleg for samfunnet og dei som har yrket sitt i landbruket. Arealressursane bør disponerast på ein måte som gir ein tenleg, variert bruksstruktur ut frå samfunnsutviklinga i området og med hovudvekt på omsynet til busetjing, arbeid og driftsmessig gode løysingar.
Ein samfunnsgagnleg bruk inneber at ein tek omsyn til at ressursane skal disponerast ut frå framtidige generasjonar sine behov. Forvaltninga av arealressursane skal vera miljøforsvarleg og mellom anna ta omsyn til vern om jordsmonnet som produksjonsfaktor og ta vare på areal og kulturlandskap som grunnlag for liv, helse og trivsel for menneske, dyr og planter.

Askekallene langs Kirkeveien ved Asker kirke er fredet etter Naturmangfoldloven.
Foto: Tor Arne Midtbø

Kommuneplanens bestemmelser

Kommuneplanen for Asker 2014-2016 har egne bestemmelser for kulturminner og kulturmiljø i kapittel 5:

§5.1.(pbl. §11-9, nr. 7) Ved bygge- og anleggstiltak som berører bebyggelse vist på kommunens økonomiske kartverk fra 1950-tallet, skal det ved tiltak sendes inn nødvendig dokumentasjon av eksisterende bebyggelses historie. Før vedtak fattes, skal bebyggelsens verdi som kulturminne vurderes av kommunen. Endelig bevaringsverdi fastsettes ved regulering.

§5.2. (pbl. §11-8, bokstav c og §11-7, nr. 7) I områder med viktige kulturmiljøer, skal det tas spesielle hensyn til kulturlandskapet, spor etter tradisjonell landbruksdrift, registrerte kulturminner og kulturmiljø. Den kulturhistorisk verdifulle bebyggelsen skal søkes bevart og områdenes særpregede miljø skal sikres. Veifar, kulturlandskap, landskapsrom, verdifulle trær, isdammer, bruer, steingjerder, brygger og lignende, skal bevares. Nye tiltak skal begrenses og tilpasses eksisterende kultur- og naturmiljø.

I LNF-områdene skal alle tiltak lokaliseres og utformes slik at gårdsbebyggelse og landskapets karakter opprettholdes. Det skal legges spesiell vekt på hensynet til å opprettholde verneverdige kulturlandskap ved planlegging og gjennomføring av byggetiltak, jf. temakart for kulturminner og kulturmiljø og Asker kommunes kulturminnebase.

§ 5.3. Kulturminner og kulturmiljø: Hensynssone – kulturminner fredet etter kulturminneloven: For alle tiltak som kan komme til å virke inn på automatisk fredete kulturminner, må det søkes kulturminnemyndigheten om tillatelse etter lov om kulturminner § 8.

Alle punkter vist som R på temakart Kulturminner og kulturmiljø, skal regnes som hensynssone. Området er fredet iht. vedtak gjort etter lov om kulturminner §§ 4, 15 og 19, og bygningsfredningsloven av 1920.

Ved utarbeiding av reguleringsplaner samt planlegging av andre offentlige og større private tiltak, må det tas kontakt med regional kulturminneforvaltning for å avklare om tiltaket vil virke inn på automatisk fredete kulturminner, jfr. lov om kulturminner § 9.

§ 22.2. Kulturlandskap (pbl. § 11-9, nr. 7) Opparbeidelsestiltak og skjøtsel skal tilpasses kulturlandskapsverdier som åkrer, slåtteenger, beitemarker, steingarder, bakkemurer, veier, stier og andre fysiske spor etter tradisjonell landbruksdrift. I vurdering av søknad om nydyrking, massefylling og bakkeplanering skal det tas hensyn til om denne vil endre eller forringe landskapskvalitetene i området.

I retningslinjene som følger bestemmelsene er det et eget avsnitt og kulturminner og kulturmiljø:

Plan for forvaltning av faste kulturminner i Asker av 1994, skal være retningsgivende for de kulturminner som omfattes av planen, ved all byggesaks- og planbehandling. Planen forutsettes revidert og skal da omfatte kulturminner frem til ca. 1950. Revidert plan vil avløse plan for forvaltning av faste kulturminner av 1994.

Ved eventuelle byggetiltak på verneverdige bygninger skal det legges særlig vekt på å opprettholde husets karakter og særtrekk. Kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til byggverkets ytre, skal bevares. Byggets form og volum, fasadenes proporsjoner, material- og fargebruk, dør- og vindusutforming skal bevares. Ved istandsetting av verneverdige bygninger skal opprinnelige eller eldre eksteriørmessige detaljer som panel, listverk, vinduer, dører og taktekking bevares i så stor utstrekning som mulig. Opprinnelige bygningsdeler bør i størst mulig grad repareres fremfor hel utskifting.

Hensynssone – viktig kulturmiljø (pbl. § 11-8, bokstav c og § 11-9, nr. 7):

Ved byggetiltak nær et kulturminne/kulturmiljø, skal det legges særlig vekt på en helhetsvurdering med målsetting å ivareta kulturminnets / kulturmiljøets kvaliteter. Nye byggetiltak skal forholde seg til eksisterende bebyggelsesstruktur og primært underordnes kulturminnet /ku kulturmiljøet. Tilstrekkelig avstand til kulturminnet skal vektlegges. Vegetasjon som gamle, markante trær skal søkes bevart.

I vedlegg 3 er det i tillegg utdypende forklaringer om kulturminner:

I Kulturminneloven av 1978 er kulturminner definert som 'alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Definisjonen av kulturminner tar ikke hensyn til alder, vernestatus, utstrekning eller forfatning'.

Ved vurdering om et tiltak kan få konsekvenser for kulturminner med bevaringsverdi vurderes tiltaket opp mot: Sefrak registreringer, kommunens historiske kart fra 1950 tallet, plan for forvaltning av faste kulturminner i Asker (1994) – 'Eksempler på tidstypiske bygg og anlegg', temakart for kulturminner og kulturmiljø 28.08.2013 og rapport "Fortetting i eksisterende boligområder i Asker – analyse og registreringer" datert mars 2006.

Dokumentasjon av bygningens historie kan omfatte foto, tegning, bygningshistorie og byggeår, og vil bli registrert i kommunens kulturminnebase.

Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng. Reglene om kulturminner og kulturmiljøer gjelder så langt de passer også for botaniske, zoologiske eller geologiske forekomster som det knytter seg kulturhistoriske verdier til. Ved vurdering av verneverdier kan det i tillegg legges vekt på viktige naturverdier knyttet til kulturminnene. Hensynssone – kulturminner fredet etter kulturminneloven. For alle tiltak som kan komme til å virke inn på automatisk fredete kulturminner, må det søkes kulturminnemyndigheten om tillatelse etter lov om kulturminner § 8. Slike søknader sendes normalt av kommunen til kulturminnemyndigheten.

Alle punkter vist som R på temakart Kulturminner og kulturmiljø, skal regnes som hensynssone. Området er fredet iht. vedtak gjort etter lov om kulturminner §§ 4, 15 og 19, og bygningsfredningsloven av 1920. Ved utarbeiding av reguleringsplaner samt planlegging av andre offentlige og større private tiltak, må det tas kontakt med regional kulturminneforvaltning for å avklare om tiltaket vil virke inn på automatisk fredete kulturminner, jfr. lov om kulturminner § 9.

12. Ulike aktørers rolle

Riksantikvaren

Kulturminnevernet sorterer under Miljøverndepartementet. Som underliggende direktorat har Riksantikvaren ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført. Dette innebærer bl.a. et overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes arbeid som regional kulturminnemyndighet. Fredning av bygninger og områder tilligger Riksantikvaren.

Lenke til Riksantikvarens nettsider finner du her: <http://www.riksantikvaren.no/>

De arkeologiske landsdelsmuseene administrerer utgravninger og undersøkelser av arkeologiske kulturminner. For Akershus er det Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo som har denne myndigheten.

Lenke til museets nettsider finner du her: <http://www.khm.uio.no/>

Fylkeskommunen

Riksantikvaren har delegert ansvaret som regional fagmyndighet for kulturminnevern til fylkeskommunen. Forvaltningen av kulturminnene skjer både innenfor rammen av kulturminneloven og som følge av den rollen fylkeskommunen har innenfor arealplanlegging etter plan- og bygningsloven.

Kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen skal sørge for at det tas hensyn til kulturminner og -miljøer i planleggingen, også på kommunenivå. Dette innebærer en innsigelsesrett i plansaker når regionale eller nasjonale verneverdier er truet. Fylkeskommunen kan forberede fredningssaker. Tilskudd kan ytes til vedlikehold og spesielle arbeider på fredete og bevaringsverdige bygninger og anlegg.

Fylkeskommunen skal samarbeide med kommunene og komme med innspill og medvirke i planprosesser slik at de samlede kulturminneinteresser blir ivaretatt på en god måte i plan- og utbyggingssaker. Fylkeskommunen har også rådgivnings- og veiledningsansvar overfor offentlige organer på fylkes- og kommunenivå, samt grunneiere, tiltakshavere og andre som har ansvar for kulturminner.

Gjennom KIK-prosjektet - Kulturminner i Kommunene – arbeider Riksantikvaren og fylkeskommunen på ulike måter for at kommunene skal få økt mulighet til å ta ansvar for egne kulturminner og kulturmiljøer.

Lenke til Kulturminneseksjonens nettsider finner du her:
<http://www.akershus.no/ansvarsomrader/kulturminner/>

Asker kommune

I Asker kommune er hovedansvaret for kulturminner tillagt *Plan- og bygningsavdelingen* og det er øremerket en egen stilling ved avdelingen. Det er den avdelingen i kommunen som håndhever Plan- og bygningsloven ved at de behandler reguleringsplaner og byggesaker. Personen som har ansvar for kulturminner gir innspill og råd til planer og byggesaker der kulturminner blir berørt. Vedkommende er også bindeleddet mot andre avdelinger i kommunen, regionale og nasjonale myndigheter, tiltakshavere, eiere av kulturminner, museene og de frivillige organisasjonene.

Strategi og samfunns-avdelingen har ansvar for kommuneplanen, områdeplaner og kommunedelplaner, samt tettstedsutvikling, infrastruktur, boligutvikling.

Kultur, frivillighet og fritid har ansvar for det frivillige kulturlivet bibliotek, kulturskole og virksomheten i kulturhuset.

Landbrukskontoret, Natur- og Idrettsavdelingen i Asker kommune gir aktive gårdbrukere veiledning om ulike tilskuddsordninger. Noen av disse ordningene støtter opp om en aktiv bruk av jordbruksarealene, en riktig skjøtsel av kulturlandskapet og en riktig skjøtsel av gårdens kulturminner. For å motta tilskudd, forplikter grunneier seg til å ivareta eiendommens kulturlandskap og kulturminner. Søker må også oppfylle vilkår som er bestemt i jordbruksoppgjøret.

Eiendomsavdelingen, forvalter kulturhistoriske eiendommer eiet av kommunen. Mange av dem er vedtaksfredet eller regulert til bevaring. Asker kommune har kjøpt kulturhistoriske eiendommer med tanke på at de skal tas vare på og være tilgjengelig for fellesskapet og Askers innbyggere. Avdelingen har egne ansatte som forvalter kommunens kulturhistoriske eiendommer med hensyn til vedlikehold og drift.

Skoler og barnehager er viktige arenaer for formidling til barn og ungdom. Det er etablert samarbeid mellom museer, historielag og skoler/barnehager i Asker og dette kan med fordel utvikles for å lære barn om historien og kulturminnene i sitt nærområdet. Den kulturelle skolesekken (DKS) kan være et bindeledd og en bidragsyter i den sammenheng.

Politikerne i Bygningsrådet og Komite for Teknikk, kultur og fritid (TKF) er de som først og fremst har et ansvar for kommunens forvaltning av kulturminner og kulturmiljøer. Bygningsrådet fattet vedtak etter Plan- og bygningsloven, som er kommunens viktigste verktøy for ivaretagelse av kulturminner. TKF har ansvaret for kulturminneplanen og oppfølging av den. De har også en mulighet til å se kulturminnenes rolle i en større sammenheng på tvers av ulike sektorer og særlig inn mot kultur- og friluftsliv.

Museene i Asker

Museene i Asker er viktige formidlere av Askers historie og kultur på ulike måter. De samarbeider med andre aktører som skolene, kommunen, historielagene mm.

Asker museum og Oslofjordmuseet er en del av Museene i Akershus (MiA).

<http://mia.no/> . Mens Asker museum dekker et bredt felt av temaer så har Oslofjordmuseet kystkultur som hovedtema. Dikemark museum, som er en del av Oslo Universitetssykehus, belyser sykehushistorien på Dikemark.

Asker museum Eiendommen Øvre Valstad, med stående bygninger, inventar og kunstgjenstander ble overført til Asker kommune 15. august 1949 ved gavebrev fra Tilla og Otto Valstad, og kommunen etablerte museumsvirksomhet på eiendommen samme år (Valstads samlinger). I tillegg omfatter museet Labråten; Hulda og Arne Garborgs hjem kjøpt av Asker kommune i 1995, Sem Sag og Høvleri, Albert Seheims verksted, Jansløkka skolemuseum og Strandsitterhuset på Konglungen. Asker museum ble drevet som en kommunal virksomhet frem til konsolideringen med Akershusmuseet i 2006. Asker museum har et omfattende og variert program gjennom året, og med stor publikumstilstrømning og er viktige som formidlere av lokalhistorie.

Oslofjordmuseet Oslofjordmuseet åpnet i 2013 og er et regionalt museum med Oslofjorden, og særlig fritidsbruken, som grunnleggende tema. Museet skal også ivareta lokalhistoriske forhold, som fritidsbruk og næringshistorie. Oslofjordmuseet er både på investerings- og driftssiden et samarbeidsprosjekt mellom Akershus fylkeskommune, Asker kommune, stiftelsen Follo museum og Haakon Ødegaarden stiftelse.

Dikemark museum eies og drives av Oslo universitetssykehus, som også eier bygningen Bjørkeli hvor museet holder til. I brosjyren Museumsløypa, Fortid belyser Nåtid, er Dikemark museum omtalt som følger:

Dikemark psykiatriske sykehusmuseum ble offisielt åpnet i 1984, som det første psykiatriske museum i Norge. Museet etablerte seg i Vaskeribygningen, men i 2005, da sykehuset feiret 100-års jubileum, flyttet museet til bygningen Bjørkeli. I 3. etasje finnes Rolv Gjessings unike, internasjonalt kjente laboratorium – noe som gjør museet til noe helt spesielt i museumssammenheng. Innredningen av laboratoriet står så godt som urørt fra 1920-30-årene. I Dikemark psykiatriske sykehusmuseum finnes en omfattende samling fra sykehusets historie fra 1905 og frem til i dag. Museet har ikke fast åpningstider, men omvisning skjer etter avtale. Det er et stort behov for å avklare og sikre gode rammebetingelser for museet i fremtiden. http://www.oslo-universitetssykehus.no/omoss_/avdelinger_/museum_/Sider/dikemark-psykiatriske-sykehusmuseum-.aspx.

Frivillige organisasjoner

I Asker er det en rekke historielag, velforeninger og turlag som engasjerer seg i kulturminne-arbeid. Disse gjør en stor innsats med registrering, skjøtsel, skilting, istandsetting og informasjon med blant annet kulturhistoriske vandringer, foredrag, tilbud til skoler og barnehager og publisering av bøker og artikler om lokalhistorie. De fleste av de lokale kulturminneregistreringene som er lagt inn i kommunens kulturminnebase er registrert av ulike frivillige organisasjoner og enkeltpersoner. De er også en ressurs i kommunens planarbeid der de kan bidra med sin kunnskap og uttale seg til planer som berører kulturminne-interesser. En oversikt over frivillige prosjekter finnes som eget vedlegg bak.

Grunneierne

Langt de fleste kulturminner i Asker er i privat eie eller ligger på privat eiendom. Ved planlegging av skjøtsel og vedlikehold er det viktig at det er god dialog og et godt samarbeid mellom Akershus fylkeskommune, Asker kommune og grunneier.

Den offentlige kulturminne-forvaltningen er i stor grad avhengig av at eiere av kulturminner er opptatt av å ta vare på dem. Det er derfor viktig med informasjon, kunnskap og dialog med eierne og forvaltningen for å ivareta kulturminnene på en god måte. Eiere har ofte mye kunnskap om sine kulturminner som er verdifull for den offentlige kulturminneforvaltningen og allmenheten.

Funn av automatisk fredete kulturminner på egen eiendom skal rapporteres til Akershus fylkeskommune. Vernemyndighetene vil vurdere, og registrere de steder som viser seg å inneholde verdifulle kulturminner.

Arkitekter og utbyggere

Arkitekter og utbyggere er ofte de som står ansvarlig for private planer og utbygginger. Disse har et stort ansvar for at kulturminneinteresser blir tatt hensyn til og ivaretatt i planlegging og utforming av prosjekter. Det er viktig at de har tilstrekkelig innsikt i lovverk og måter å gjøre dette på. Samarbeid tidlig i prosessene mellom regionale og nasjonale myndigheter, kommunen og de som utformer prosjektene og fremmer planene er en viktig forutsetning for å lykkes. Denne kulturminneplanen legger til rette for at det skal være lett tilgjengelig og oppdatert informasjon om Askers kulturminner for alle utenfor kommunens administrasjon, inkludert private arkitekter og utbyggere. Planen har også som mål å utvikle en strategi for å informere Askers innbyggere, utbyggere, arkitekter og ansatte i aktuelle avdelinger i kommunens administrasjon.

13. Andre relevante planer i Asker kommune

Landbruksplanen, 2007-2020

Planen har et eget kapittel (kap. 9) om kulturvern og kulturminner og i vedlegg 2 er det et eget kapittel om landbrukshistorien til Asker. Et overordnet mål er at jord- og skogbruk skal drives slik at det tar hensyn til kulturminner og opplevelser knyttet til kulturminner. Kulturminner skal sikres gjennom kartlegging, ved at de gjøres synlige for publikum og gjennom aktiv bruk av tilskudd. De aktuelle tilskuddsordningene for landbruket som gis til skjøtsel av kulturminner/kulturmiljøer er spesielle tiltak i landbruket (SMIL) og regionalt miljøprogram (RMP). For å motta tilskudd må søker oppfylle vilkår som er bestemt i jordbruksoppgjøret.

Lenken til landbruksplanen finner du her:

Flerbruksplanen for jord- og skogeiendommer, 2009-2019

I et eget kapittel om kulturminner (kap. 2.6) er det påpekt at det finnes mange kulturminner i Askers utmark og byggesonen og at registreringene av disse er mangelfulle. Gjengroing og vegetasjon og skogsdrift kan være en trussel mot kulturminner. Planen har et mål om å sikre og synliggjøre kulturminner på kommunens landbrukseiendommer og sikre gode rutiner for rapportering og oppdatering av kulturminnebasen.

Fortetting i eksisterende boligområder i Asker, 2006

Dette var en rapport som ble utført av Plan- og bygningsavdelingen i 2006 basert på analyser og registreringer av boligområder utført av AsplanViak i 1999. Rapporten gir en grundig beskrivelse av boligområder i Asker der bebyggelsen i hovedsak er fra tiden etter 1900, kalt «kulturminner fra vår tid» i rapporten. Rapporten peker ut boligområder som er viktig å sikre får å ta vare på et utvalg av områder/enkelt bygg som til sammen kan gi et bilde av Askers boligbyggings-/kulturhistorie. Det er særlig boligbebyggelsen 1960-årene som preger Asker og boligområder fra denne perioden vurderes som spesielt viktige fordi det var i denne perioden at Asker for alvor ble utviklet som en forstad til hovedstaden.

De utpekte områdene vurderes å ha blant annet høy arkitektonisk verdi og miljøverdi, enkelte er svært spesielle/sjeldne, alle representerer viktige perioder i Askers historie. Flere er også interessante i en større regional sammenheng. Av disse er Borgebråten (i område R H9) og Jørnstadfeltet (i område BH23) avsatt til henynssone bevaring kulturmiljø i kommuneplanen 2014-2026 (se vedlegg 4 med liste over utvalgte boligområder bak).

Plan for ivaretagelse av naturmangfoldet i Asker, 2015

Denne planen omhandler ikke kulturminner og kulturmiljø spesielt, men mange av områdene med verdifull natur i Asker er kulturelt betinget og et resultat av menneskelig aktivitet gjennom historien og de inneholder mange spor etter denne aktiviteten.

Museumsplan, 2014-2018

Planen redegjør for museumsvirksomheten i kommunen og gir retninger og målsettinger for denne. Den redegjør også for kommunale og private bygninger med kulturhistorisk verdi i Asker. Her understrekes museenes sentrale rolle i å formidle kunnskap og forståelse om Askers historie og kulturminner og deres betydning i dagens Askersamfunn.

Kulturplanen 2016-2026

Planen har følgende prioriterte temaer for kulturarbeidet: Arenaer for kulturutøvelse, barn og unge, frivillighet og folkehelse, inkludering og mangfold, kommunal organisering samt profesjonelt kunst- og kulturarbeid. Planen inneholder også en målsetting om at Asker kommune skal være en aktiv formidler av lokalhistorie.

Geodataplanen, 2016-2020

Geodataplanen omhandler kulturminner særlig som en type temadata som gir nyttig og nødvendig informasjon i forbindelse med planarbeid og saksbehandling og for allmennheten generelt (kap. 6.4). Temadataene er ofte etterspurte data både fra rådgivningsfirma, kommuner og regionale myndigheter. Med gode GIS-verktøy kan man sammenstille og analysere data. Resultatet kan bli kart som viser konfliktområder, utviklingsmuligheter og sammenhenger. For kommunen kan dette gi et bedre beslutningsgrunnlag og bedre medvirkningsprosesser.

Geodatatjenester er kunnskapsbidrag som er nødvendig for å løse oppdragene gitt i kommunens handlingsplan (HP), herunder revisjon av kulturminneplan. I forbindelse med arbeidet med revisjonen av kulturminneplanen er det etablert et lokalt datasett for Asker som er et tillegg til kulturminnedata fra Riksantikvaren.

Et av målene i handlingsplanen i Geodataplanen er å lage en plan for hvordan vi kan knytte bilder og tekst til avmerkede kulturminner i kartløsningen innen 31.12.16 og med ferdigstillelse 2018. Dette innebærer også et samarbeid med Asker bibliotek om å inkludere bilder fra Askersamlingen.

KIF-planen (på høring mai 2016)

Stier og smett

Det er et fokus på utvikling av stier og smett i Asker. Det er allerede et samarbeidsprosjekt mellom ulike kommunale avdelinger, men også med velforeninger og andre brukergrupper. Det handler om å få stier og smett frem i dagen, og få folk til å bruke dem. Foreslått tiltak i planen er flere kultur og naturstier i kulturlandskapet

Rundturer

Asker Turlag og Asker kommune viderefører arbeidet med å merke rundløyper i bolignære strøk. Det er et mål at alle skal ha mindre enn 250 meter fra bosted til nærmeste tursti. Disse rundløypene kan også tilrettelegges som kultur- og natursti. Dette er stier med opplevelser på veien, for eksempel informasjonsplakater om geologi og historie. Alle rutene som kommunen er ansvarlig for er fra sommeren 2016 tilgjengelig i kommunekartløsningen Kommunekart.com.

Dette bør sees i sammenheng med kulturstier som museene, historielagene og velforeningene planlegger og setter opp.

Grønnplan

I 2016 skal Asker kommune igangsette en strategi for grønnstruktur (Grønnplan), som særlig har fokus på sikring av grønne korridorer med store og små vassdrag, turveier, kjerreveier, lysløyper, nymerkede turstier og åpning av stengte smett og snarveier. Det er overlappende interesser mellom grønnstruktur og kulturminner i Asker, og det er viktig at dette perspektivet blir ivarettatt i Grønnplanen som skal lages.

14. Tilskuddsordninger, formidling og veiledning

Asker kommune: Tilskudd til drift av allmennyttige kulturtiltak.

Tilskuddsordningen skal støtte aktiviteter som foregår i bygg med kulturhistorisk verdi. Tilskuddet tenkes primært til delvis dekning av utgifter til leie/drift av lokaler for aktører som ikke kvalifiserer for å søke ordinært driftstilskudd til organisasjoner. Tilskuddet skal ikke dekke utgifter knyttet til kommersiell virksomhet.

Skilting og skjøtsel av kulturminner

Akershus fylkeskommune samarbeider med kommuner, grunneiere og frivillige organisasjoner, om skilting og skjøtsel av kulturminner.

Fylkeskommunale tilskudd til kulturminnevern

Det er mulig å søke fylkeskommunalt tilskudd til istandsetting og vedlikehold av verneverdige bygninger. Tilskudd gis under forutsetning av at det gjøres etter antikvariske retningslinjer.

Statlige tilskuddsmidler til istandsetting av bygninger og anlegg som er fredet etter kulturminneloven.

Tilskudd til utvikling av pilegrimsleden

Kan være aktuelt for kulturminner langs pilegrimsleden.

Tilskudd til skilting og merking av turruter (Turskiltprosjektet)

Frivillige organisasjoner og interkommunale friluftsråd kan søke om tilskuddsmidler fra Akershus fylkeskommune til skilting og merking. Prosjektet gir også støtte til montering av informasjonstavler. Turskiltprosjektet er et nasjonalt skilt- og merkeprosjekt i samarbeid mellom Gjensidigestiftelsen og fylkeskommunene, der det gis økonomisk støtte til merking og skilting av turruter i tråd med Merkehåndboka.

Sparebankstiftelsen og Gjensidigestiftelsen

Disse to stiftelsene gir støtte til tiltak innen kunst, kultur og kulturminner og stimulerer til fysisk aktivitet. <http://www.gjensidigestiftelsen.no/> og <https://www.sparebankstiftelsen.no/>.

Norsk Kulturminnefond

Norsk Kulturminnefond er en tilskuddsordning til private eiere av verneverdige kulturminner. Også frivillige lag og organisasjoner, enten de eier kulturminnene selv eller forvalter dem på vegne av andre, kan søke.

Den kulturelle skolesekken, DKS

Den kulturelle skolesekken bidrar gjerne i forbindelse med formidling, lokalt og til nye generasjoner, og møter gjerne folk som ønsker å skape formidlingsopplevelser i tilknytning til et kulturminne. DKS kan bidra med ideer og forslag til ting å gjøre, og med råd til presentasjonsteknikker, dramatiseringsgrep, planlegging og mye mer, som sikrer god dialog med målgrupper.

MiA – Museene i Akershus

MiA – Museene i Akershus (Akershusmuseets nye navn fra 1.4.16) kan veilede om og tilby kurs i innsamling muntlige kilder og fortellinger for historielag og andre. Museet kan også tilby oppbevaring av muntlige kilder.

Veiledere og håndbøker

Riksantikvaren har utarbeidet flere veiledere og håndbøker for kommunene, blant annet «Riksantikvarens håndbok for registrering av lokale kulturminner» og «Riksantikvarens veileder om kulturminner og plan- og bygningsloven».

Asker og Bærum historielag rydder vegetasjon på Prinsehaugen ved Asker prestegård

15. Forvaltning og skjøtsel

Eksempler på kulturminneprosjekter i Asker

Listen nedenfor viser eksempler for ulike måter å ivareta kulturminner på når det gjelder former for eierskap, aktører, finansiering og bruk. Det er tatt utgangspunkt i guidet tur med politikere 30. mai, møte med TKF 26. mai og møte med frivillige og museene 29. februar i 2016.

- «Veifar mot fjorden» er et prosjekt i regi av Heggedal og omegn historielag og Vollen historielag. De har merket et eldre veifar mellom Heggedal og Vollen som har skilter med informasjon på ulike steder underveis – i alt 22 skilt. Stien ble åpnet 29. mai 2016. Prosjektet mottok støtte fra Sparebankstiftelsen. Turstien er lagt inn på Kommunekart.com.
- Museumshavnen – Ny museumshavn for småbåter ved Oslofjordmuseet. Det har vært et samarbeid mellom Oslofjordmuseet, Sjøskolen og Asker kommune. Finansiering er kommet fra Veritas, Sparebankstiftelsen, Asker kommune og Akershus fylkeskommune og annen innsats. Byggherre har vært Asker kommune. Havnen ble offisielt åpnet i juni 2016.
- Selvikvillaen med kjeglebanen – kommunal eiendom i Vollen, regulert til bevaring, er restaurert av kommunen i 2015, planlagt nærmiljøsentral. Stor tomt i dag og trenger bruk.
- Gudmundsenbua i Vollen- tradisjonsrikt båtverksted med privat eier. Den skal sette i stand med økonomisk støtte fra Kulturminnefondet.
- Hvalstrand bad – fredet anlegg, kommunen eier, privat driver av restauranten. Asker Kommunen v/eiendomsavdelingen har hatt ansvaret for og bekostet restaurering. Åpnet for restaurantdrift etter full restaurering i mai 2016.
- Åstad Gård på Billingstad – Kommunal eiendom, gårdstunet er regulert til bevaring og gården ligger i et av Askers mest verdifulle kulturlandskap. Forpakteren på gården tilbyr ulike aktiviteter for befolkningen i tillegg til gårdsdriften.
- Vøiensmia med ny bakerovn - I privat eie og restaurert på dugnad i regi av Asker og Bærum historielag med penger fra både offentlige og private instanser.
- Prosjektet kalksjakten på Brønnøy er et eksempel på en privat eier som ønsker å gjøre noe med et forsømt men viktig kulturminne på egen eiendom, som kommer fellesskapet til gode, og som søker offentlige og private midler til prosjektet. v/ eier Odin Roll-Hansen.
- Nordre Gullhella vel, som har engasjert seg i planene for boligutbygging, er et eksempel på et aktivt og våkent lokalsamfunn som ønsker å bevare kulturminner/husmannsplasser i sitt nærområde og forhindre at de blir bygget ned i et boligområde under planlegging. De har etablert samarbeid med skole og barnehage for at de kan bruke kulturminnene i sitt pedagogiske opplegg. v/Wilhelm Kavli.

- Restaurering av Solberg Østre gård er et eksempel på en ung ny eier (Helene Jakobsen) som har et mål om å ta vare på gården og gi den nytt liv med nye funksjoner som bygger på stedets tradisjon og historie (andelslandbruk, serveringssted/selskapslokale, yogakurs, husdyrhold med åpen gård/inn-på-tunet aktiviteter. Hun søker bl.a. Kulturminnefondet om støtte til restaureringen.

Prosjekter i regi av historielagene, velforeningene og museene

På møtet 29. februar 2016 ble det presentert en rekke prosjekter i Asker i regi av de ulike organisasjonene som var til stedet. En oversikt over de nevnte prosjektene er utarbeidet. Et av målene i handlingsplanen er å arrangere slike møter en gang i året for inspirasjon, nettverksbygging og økt mulighet for samarbeid mellom organisasjonene.

Vøiensmia ble åpnet 2. juni 2016 etter dugnadsinnsats fra Asker og Bærum historielag og eier.

Hvordan ta vare på kulturminnene?

Det viktigste grunnlaget for å kunne ta vare på kulturminner er å vite om dem og ha kunnskap om dem. Det er stor forskjell på hvor lett det er for publikum å oppfatte kulturminner. De kulturminnene som vanligvis er enklest å forstå er monumentale bygg og de store gravminnene fra jernalderen. Vanskeligst er det å forstå kulturminnekvaliteten på eldre bygg som ikke er vedlikeholdt og de ikke synlige kulturminnene som ligger skjult under markoverflaten. Slike kulturminnelokaliteter vil ofte ha en lav lesbarhet. Her vil det kreve mer bakgrunnsforståelse for å oppleve kulturminnene. Kulturmiljøer kan likevel ha høy lesbarhet selv om kulturminnene er skjulte under marka. Det vil da være landskapet kulturminnene har inngått i som oppleves. Videre er det viktig å ta vare på og skjønne kulturminnene.

Automatisk fredete kulturminner

Skjøtsel av automatisk fredete arkeologiske kulturminner er lagt til kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen.

Det omfatter alle tiltak knyttet til bevaring, sikring, vedlikehold, restaurering, konservering og formidling. Oftest er hensikten å sikre kulturminnene, gjøre dem mer synlige og gi publikum kunnskap og økt opplevelse. Dette kan gjøres ved å fjerne og vedlikeholde vegetasjon, reparere slitageskader, anlegge stier og sette opp skilt. En del praktiske gjøremål knyttet til vedlikehold og tilrettelegging kan overlates til kommuner, organisasjoner, skoler og grunneiere på bakgrunn av en faglig vurdering og ved at det inngås en skjøtelsesavtale.

Tiltak i og rundt automatisk fredete kulturminner:

Kommunen er ansvarlig for at et område blir registrert i forkant av at en detaljplan vedtas. Akershus fylkeskommune skal tidlig i planprosessen rette eventuelle krav om registrering til kommunen med kopi til tiltakshaver. Tiltakshaver er ansvarlig for å dekke registreringskostnadene.

Tiltak som å bygge, grave eller anlegge vei er det kommunen som gir tillatelse til. Det kan være nødvendig med en arkeologisk registrering før tiltakene eventuelt kan settes i verk. Hvis det er fare for at tiltaket kan berøre automatisk fredete kulturminner, har kommunen plikt til å varsle kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen (jf. kulturminneloven § 8).

Arkeologene i Akershus fylkeskommune skal ha beskjed dersom man finner gamle gjenstander eller rester av slike. Disse tingene er av stor betydning for muligheten til å få større viten om de menneskene som levde før oss, fordi de sammen med de faste fornminnene er de eneste sporene vi har etter dem. Der registreringer påviser arkeologiske funn, kan dette gi grunnlag for at området reguleres til hensynssone kulturmiljø eller at det gjennomføres arkeologisk utgravning. Utgifter til særskilt granskning eller utgraving av automatisk fredete kulturminner ved byggesaker bæres av tiltakshaver.

I de tilfeller hvor det blir stilt krav om arkeologiske arbeider i forbindelse med mindre private tiltak, kan utgiftene til disse dekkes helt, eller delvis av det offentlige. Landbruksrelaterte tiltak kan defineres som mindre private tiltak hvis de oppfyller visse kriterier. Mer informasjon er å finne her:

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/md/vedlegg/kulturminner/t-2-07.pdf>
og <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/t-299-nydyrkingstiltak/id108416/>

Nyere tids kulturminner

Bygningene utgjør størsteparten av kulturminnene fra nyere tid (perioden etter år 1537). Disse tas best vare på ved normal bruk kombinert med et jevnt tilsyn og vedlikehold. I lengden er dette også den billigste måten. Vedlikeholdet skal så langt som mulig skje på samme måte som da huset ble bygget, med opprinnelig teknikk, utførelse og materialbruk.

Hovedprinsippet for vedlikehold av gamle bygninger er å bevare de opprinnelige eller gamle bygningsdetaljene så langt det er mulig. Ved å bevare bygningselementene beholder bygningen sin ekthet og opprinnelighet. En kopi, selv om den er aldri så samvittighetsfullt utført, vil aldri kunne erstatte de originale bygningsdetaljene fullt ut.

Noen konkrete tips ved bevaring av eldre bygninger:

- Ta kontakt med Akershus fylkeskommune eller andre fagkyndige.
- Ikke skift ut mer enn det som er absolutt nødvendig
- Dokumenter utgangspunktet ved fotografering og eventuelt tegning

Alle bygninger som er *eldre enn år 1850* er meldepliktige til kulturvernmyndighetene ved søknader om rivning eller vesentlig endring. Opplysninger om alder er i de fleste tilfelle (men ikke alle) tilgjengelig gjennom SEFRAK.

Bygg og Bevar er en organisasjon som sprer kunnskap om hvordan de gamle husene skal vedlikeholdes og settes i stand i tråd med bygningens alder, konstruksjon, materialbruk, stil og lokale egenart. Bygg og Bevar er et samarbeidsprosjekt mellom Klima og miljødepartementet og Byggenæringens Landsforening.

Mer informasjon om Bygg og bevar kan du finne her: <http://www.byggogbevar.no>

Vi må forvente å finne flere kulturminner

Erfaringer ved utbyggingsprosjekter over hele Asker kommune viser at det kan finnes kulturminner som ikke er registrert. Det som ligger over bakken er for det meste kjent. Under jordoverflaten finnes det imidlertid spor etter tidligere tiders bruk av områdene. Dette gjelder særlig kulturminner i dyrka mark. Det er derfor et krav om arkeologiske registreringer i forkant av alle plansaker.

Arkeologene i Akershus fylkeskommune skal ha beskjed dersom man finner gamle gjenstander eller rester av slike. Disse tingene er av stor betydning for muligheten til å få større viten om de menneskene som levde før oss, fordi de sammen med de faste fornminnene er de eneste sporene vi har etter dem.

16. Arbeidet med planen

Asker kommune v/ Plan- og bygningsavdelingen har hatt ansvaret for planen og har også stått for gjennomføringen av den i samarbeid med politisk saksordfører Trine Hamre Bendixen (H). Det har vært en prosjektgruppe/arbeidsgruppe internt i Plan- og bygningsavdelingen. Styringsgruppen har bestått av leder for Plan- og bygningsavdelingen, leder for planseksjonen, en fagrådgiver og direktør for Kultur, frivillighet og fritid.

En faglig referansegruppe med medlemmer fra Akershus fylkeskommune, ulike avdelinger i kommunen, Asker museum og Asker og Bærum historielag har bidratt i arbeidet.

For å sikre medvirkning underveis i arbeidet har ulike relevante aktører deltatt. Dette har vært viktig for at planen skal være forankret i kommunens administrasjon, i den regionale kulturminneforvaltningen, hos politikerne, hos museene og de frivillige organisasjonene.

Det har vært avholdt et eget møte med representanter fra historielag, velforeninger og museene. De ble oppfordret til å presentere prosjekter som kunne knyttes opp til ulike fortellinger fra Askers historie. Møtet avdekket et stort engasjement og at det er mange prosjekter som pågår i regi av nevnte organisasjoner. En oversikt over alle prosjektene finnes.

Planen var til orientering i bygningsrådet 26. oktober, til politisk behandling i Komite for teknikk, kultur og fritid (TKF) 27. oktober og i kommunestyret 8. november 2016.

Planprosess

Møter med saksordfører	Fra og med november 2015 og ved behov
Møter i prosjektgruppa	Ved behov
Møter med referansegruppe	6.1.2016, 15. juni 2016, midt september 2016
Møte med historielag, velforeninger og museene	29. februar 2016
Gjennomgang og dokumentering av eksisterende data/registreringer	Høsten 2015 – våren 2016
Geodata utvikler ny løsning for kulturminnebasen	Høsten 2015 – våren 2016
Oppdatering av kartløsning for kulturminner	Høsten 2015 - våren 2016
Utarbeidelse av handlingsplan	Våren 2016 - høsten 2016
Innlegg om kulturminner på Planforum v /Gro Jerpåsen, internt forum på tvers av avdelinger i AK	7. april 2016
Møte m Styringsgruppe	21. april 2016
Møte m Styringsgruppe og presentasjon i TKF	26. mai 2016
Ekskursjon m komiteen, bygningsrådet og med orientering fra fylkeskommunen	30. mai 2016
1. Utkast til kulturminneplan	Juni 2016
Ferdig produkt /plan	Slutten av september
Orientering i bygningsrådet	26. oktober 2016
Behandling i TKF-komiteen	27. oktober 2016
Behandling i kommunestyret	8. november 2016

Prosjektgruppe

- Gro Jerpåsen, prosjektleder, plan-seksjonen
- Kristin Tandberg, leder Geodata-seksjonen
- Steinar Botten, ansvarlig for kulturminnebasen, Geodata-seksjonen
- Katharina Byhring, merkantil-seksjonen
- Ingvild Becke – leder av analyseteam i Strategi og samfunns-avdelingen

Politisk saksordfører fra Komite for Teknikk, kultur og fritid har vært Trine Hamre Bendixen (H).

Styringsgruppe

- Ragnar S. Fuglum, direktør for teknikk, kultur og fritid
- Marte Helene Lie, leder for plan- og bygningsavdelingen
- Erling Guderud, seksjonsleder, planseksjonen
- Reidun Aasen Vadseth, rådgiver for direktør

Referansegruppe

Gruppen har bestått av representanter fra fylkeskommunen, kommunen, Asker museum og Asker og Bærum historielag.

Organisasjon	Navn på deltaker
Akershus fylkeskommune	Mildred Melkild/Ingeborg Hvidsten
Akershus fylkeskommune	Malin Trømborg
AK Geodata	Kristin Tandberg
AK Geodata	Steinar Botten
AK Byggesak	Nils Hjermann
AK Kommuneplan	Tor Arne Midtbø
AK Natur og idrett (SMIL/RMP)	Hallvar Hognestad
AK bibliotek	Aleksander Kristung
AK Eiendom	Christian Goderstad/Rune Eilifsen
Asker museum	Fredrikke Hegnar von Ubisch
Asker og Bærum historielag	Frøydis E. Ross/Bjørn Frodahl/Randi Malm/John R. Hanevold

Det var vært holdt 3 møter med referansegruppen i løpet av 2016; 6. januar, 15. juni og 21. september

Lokal medvirkning

Historielag, velforeninger og museene i Asker ble invitert til et møte med kommunen om innspill til kulturminneplanen 29. februar 2016. I tillegg har det vært et møte og befaring med Billingstad historielag v/ Tore Sørensen ettersom de ikke var representert på møtet 29. februar.

Deltakere på møte 29. februar 2016 var:

Lag/forening	Inviterte deltakere
Asker & Bærum historielag	Frøydis Ross/ John R. Hanevold/ Bjørn Frodahl
Vollen historielag	Harald Bøckman/ Frode Th Omdahl
Heggedal og omegn historielag	Terje Martinsen
Hvalstad vel historielag	Harald Sørgaard Djupvik
Nordre Gullhella boligfelt	Jan Wilhelm Kavli
Borgen vel	Arne Helgesen
Asker museum	Fredrikke H. v Ubisch
Oslofjordmuseet i Vollen	Jon Aksel Aulie
Dikemark museum	Björg Fjeldstad/ Bjørn Gunby/ Tore Gude
Politikere	Trine Hamre Bendixen (H)
Asker kommune	Erling Guderud (leder planseksjonen)
Referent	Katarina Byhring
Leder Geodata	Kristin Tandberg
Prosjektleder/møteleder	Gro Jerpåsen

Vedlegg 1-3

Vedlegg 1: Fylkesdelplan for kulturminner – prioriterte kulturminner og kulturmiljø i Asker kommune

I Akershus fylkeskommune regionale plan for kulturminner og kulturmiljøer i Akershus for perioden 2007-2018 – Spor for framtiden, er 14 kulturminner og kulturmiljøer i Asker listet opp.

Alle disse inngår i hensynssone bevaring av kulturmiljø i kommuneplanen 2014-2026. I tillegg er noen regulert til bevaring gjennom ulike reguleringsplaner og noen er fredet eller er under fredning.

1. Vollen. Kystkultur, skipsfart og fraktefart.
2. Askergårdene, Vensken og Hasselbakken ved Asker sentrum.
3. Hvalstad, Solstad, Skustad, Berger, Torstad, Åstad
4. Hvalstaddalen (Kunstnerdalen)
5. Semsvannet
6. Solli
7. Dikemark
8. Foliefabrikken, Bondi
9. Konglungen
10. Løkenes, Vettre, Åby (Konglungenhalvøya)
11. Gui, Gisle, Østern, Yggeset og det gamle veifaret
12. Hvalstrand bad
13. Asker kirke, prestegården og Haugbo
14. Heggedal

Vedlegg 2: Status 2016 for områder med høy kulturhistorisk verdi – registrert og vurdert i 1994

Dette er en oversikt områdene. I tillegg er en rekke mindre områder og bygninger er regulert til bevaring i hht til Plan- og bygningsloven og gjennom ulike reguleringsplaner i Asker.

KMP=Kommuneplanen, HK= Hensynssone bevaring kulturmiljø, HN=Hensynssone naturmiljø, LNFR=Landbruk, natur, frilufts- og reindriftsområder.

Nr	Område	Status 2016	Fylkes- delplan KM
1	Nesbukta	Ikke hensynssone HK i KMP 2014, Fredning av Yachtverftet pågår 2016. Reguleringsplan pågår.	
2	Bebyggelsen ved Landøystranda	Hensynssone KMP 2014. lagt til egne bestemmelser for kulturminner i gjeldende reguleringsplan	
3	Hval Gård, Hvalstrand Bad	Ikke hensynssone HK i KMP 2014, Hvalstrand bad fredet 1994 og regulert til offentlig friområde, Hval gård regulert til bevaring og offentlig formål i 1994. øvrige områder er LNFR-område KMP 2014.	X
4	Leangen, Bårdsrud, Teigen, Båstad	Bårdsruddammen og Einedammen hensynssone HN i KMP 2014	
5	Konglungen	Hensynssone KMP 2014, bygninger regulert til bevaring 2007.	X
6	Løkenes, Vettre, Åby	Landskapsvernområde Lov om naturvern, hensynssone i KMP 2014, bygninger regulert til bevaring 1986, 1993, 2008.	X
7	Blakstad - Sjøvollbukta	Ikke hensynssone HK i KMP 2014. Hensynssone HN og LNFR i KMP 2014. Eiendommer regulert til bevaring 1997, 1999, 2003.	
8	Vollen	Hensynssone HK i KMP 2014, regulert til bevaring 1996.	X
9	Isdammer og arbeiderboliger - Sjøstrand	Ikke hensynssone HK i KMP 2014, Hensynssone grønnstruktur HN, båndlegging Lov om naturvern FN i KMP 2014	
10	Nesøya Hovedgård	Ikke hensynssone HK i KMP 2014, inngår i Nesøytjern naturreservat (Lov om naturvern)	
11	Groset	Ikke hensynssone HK i KMP 2014. LNF område i KMP 2014.	
12	Hvalstad, Solstad, Skustad, Berger, Torstad, Åstad	Hensynssone HK, HN og LNFR i KMP 2014, hensynssone HN og LNFR i KMP 2014. Regulert til bevaring i 2000, 2003 og 2009.	X

13	Kongeveien - Ravnsborg	Hensynssone HK og næringsbebyggelse i KMP 2014. Inngår i fremtidig kommunedelplan for Holmen-Slependen	
14	Hvalstadåsen	Ikke hensynssone HK i KMP 2014. Inngår delvis i HK for Hvalstaddalen i KMP og reguleringsplanen for Hvalstaddalen i 2001. Eiendommer regulert til bevaring.	
15	Kunstnerdalen	Hensynssone HK i KMP 2014 og eiendommer regulert til bevaring i reguleringsplan Hvalstaddalen i 2001. Fredete bygninger som inngår i Asker museum 2010, m/Labråten 2007.	X
16	Syverstad	Ikke hensynssone HK i KMP 2014. Avsatt til LNF, hensynssone NT og framtidig grønnstruktur i KMP 2014. Inngår i planer for ny E18	
17	Askergårdene - Asker sentrum	Hensynssone HK i KMP 2014, regulert til bevaring 1980. I tillegg er mange enkeltobjekter regulert til bevaring i Asker sentrum	X
18	Asker kirke, prestegården, Haugbo	Hensynssone HK i KMP 2014, regulert til bevaring av bygninger, kirkegård, kulturlandskap 1998	X
19	Skaugum	LNF i KMP 2014	
20	Tveter, Sem, Berg og deler av Vøyen	Sem landskapsvernområde, Lov om naturvern	
21	Hanevoll, Biterud, Hagen, Bakke, Jøssong, Hogstad, Brensrud, Finsrud	Ikke hensynssone HK i KMP 2014. LNFR-området og hensynssone HN i KMP 2014	
22	Solli	Hensynssone HK, framtidig idrettsanlegg, infrastruktur, turdrag i KMP.	X
23	Bergsmarka	Ikke hensynssone HK i KMP 2014. LNFR-område i KMP 2014.	
24	Del av Gml. Drammensvei og bebyggelsen langs denne	Ikke hensynssone HK i KMP 2014. LNFR-område i KMP 2014. Eiendommer og gml. Drammensvei regulert til bevaring i 2004.	
25	Dikemark	Framtidig områdeplan. Hensynssone HK i KMP 2014. 29 vedtaksfredete bygninger med parkanlegget, «Badstua» regulert til bevaring.	X
26	Felt med skjerp i Drengsrudmarka, Stupet	LNFR-område i KMP 2014	

27	Foliefabrikken, Bondibroen	Inngår i kommunedelplan for Asker sentrum. Hensynssone HK i KMP 2014. Damveien 4, 5 avsatt til framtidig boligbebyggelse.	X
28	Heggedal	Eiendommer regulert til bevaring i Foliefabrikken/Kapselsen i 2001 og i Bondibroen nord i 2010. Hensynssone HK i KMP 2014 sammen med sentrumsformål, tjenesteyting, boliger, grønnstruktur og hensynssone HN. Eiendommer regulert til bevaring i reguleringsplan for Heggedal sentrum 2010.	
29	Sætre demningen og Vassbråtakleiva	Ikke hensynssone HK i KMP 2014. Avsatt til hensynssone HN og LNFR-område i KMP 2014. Ligger delvis innenfor markagrensen.	
30	Blakstad Hovedgård	Ikke hensynssone HK i KMP 2014. Avsatt til LNFR-område i KMP 2014.	
31	Østenstadveien	Ikke hensynssone HK i KMP 2014. Avsatt til LNFR-område, boligområde og grav- urnelund i KMP 2014. Øvre del av Østenstadveien regulert til bevaring i 2003.	
32	Gui, Gisle, Østern, Yggeset og det gamle veifaret	Hensynssone HK og LNFR-område i KMP 2014.	X

Vedlegg 3: Bevaringsverdige boligområder 2006

(Liste fra rapport om fortetting i eksisterende boligområder, 2006)

Følgende områder, eller deler av områder ansees å ha stor bevaringsverdi:

- Villaveien, Dikemark (del av område HS 8)
- Slottsberget, Vardåsen (del av område VD 2)
- Fusdal terrasse (BH31)
- Jørnstadfeltet (del av BH 23)
- Borgenbråten 31-101 (del av område R H9)
- Pers vei, Bjerkås (A 19)
- Bleikerfaret (BH 12)

Følgende områder, eller deler av områder, har bevaringsverdi:

- Blakstad Hageby (BV 8)
- Brusetkollen (JH 13)
- Øvre Drengsrud vei, Drengs vei (VD 9)
- Ånnerudskogen (D 31)
- Erlands vei, Blakstadfeltet (BV 8)
- Skyttervegen (del av område BV 20)
- Vestre Nes Hageby, Askåsen (del av område BM 9)
- Brusetveien (H 5)
- Ånnerudjordet (D 9)
- Nordengen (del av område BM 24)
- Johs Hartmanns vei (del av område H 18)
- Johs. Hartmanns vei (område H 17)
- Bleikeråsen (del av område BH 5)
- Vassbunn veien (område RH 3)
- Bleikeråsen (område BH 9)
- Tømtebakken (område BM23)

Litteratur og kilder

- Budstikkas store Asker og Bærum leksikon.2008. (Red.): Bakken, Tor Chr.
Fortetting i eksisterende boligområder i Asker. Asker kommune 2006.
- Marthinsen, Liv & Winge, Harald. 1983. Asker og Bærums historie til 1840.
Universitetsforlaget.
- Plan for forvaltning av faste kulturminner i Asker. Asker kommune 1994.
- Puschmann, Oscar 2005. Nasjonal referansesystem for landskap – beskrivelse av
Norges 45 landskapsregioner. NIJOS rapport 10/05.
- Riksantikvaren, Veileder. Kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Planlegging etter
plan- og bygningsloven. Versjon II 2016.
- Spor for Framtiden. Fylkesdelplan for kulturminner (2007-2018). Akershus
fylkeskommune.
- Thue, Lars. 1984. Asker og Bærums historie. Asker 1840-1980. Universitetsforlaget.
- Torgersen, Halvard. 1941. Asker – bidrag til bygdas gårdshistorie. Faksimile av 2. utg.
Grøndahl & Søn.

Ord og uttrykk

Ordforklaringer er en alfabetisk liste med forklaring på sentrale ord som ofte brukes i kulturminneforvaltningen.

- Askeladden** Den offisielle databasen over alle fredete kulturminner og kulturmiljøer i Norge, i tillegg til listeførte kirker. Eies og driftes av Riksantikvaren. Databasen er tilgjengelig for offentlig forvaltning.
- Automatisk fredet kulturminne** Synlige og ikke synlige arkeologiske kulturminner eldre enn 1537, erklærte stående byggverk fra perioden 1537-1650, samiske kulturminner eldre enn 100 år og skipsfunn eldre enn 100 år.
- Bevaringsverdig** Kulturminne / kulturmiljø som oppfyller flere kriterier for vern og dermed bør bevares på en eller annen måte. Brukes synonymt med verneverdig.
- Faste kulturminner** Kulturminner som er fysisk forankret til grunnen.
- Fornminne** Var mellom 1951 og 1992 benevnelse på automatisk fredet kulturminne fra tida før 1537.
- Forskriftsfredet** Byggverk, anlegg og områder i statens eie som er fredet ved å vedta forskrift om fredning, ikke ved enkeltvedtak iht kml § 22 a.
- Fredet** Beskyttet gjennom særlover som bl.a. kulturminneloven og naturvernloven. En fredning er den strengeste form for vern. Fredning innebærer at inngrep/endringer må godkjennes av myndighetene. Lovene som benyttes ved fredning er [Kulturminneloven](#) og Naturmangfoldloven
- Immaterielle kulturminner** Ikke-materielle kulturminner, som f.eks. musikk, eventyr, stedsnavn.
- Innsigelse** Riksantikvaren, fylkeskommunene, Sametinget og en rekke andre myndigheter kan fremme innsigelse, det vil si en protest eller innvending mot forslag til arealplaner etter plan- og bygningsloven. Så lenge det foreligger en innsigelse, kan kommunen ikke vedta planen endelig.
- Istandsetting** Reparasjonsarbeid for å bringe en bygning, del av en bygning eller et annet objekt opp på et ordinært vedlikeholdsnivå, slik at bare vanlig vedlikehold vil være nødvendig senere. En antikvarisk istandsetting innebærer at reparasjonen baseres på bruk av materialer og teknikker tilpasset bygningens eller anleggets egenart.
- Krigens kulturminner** Materielle og [immaterielle kulturminner](#) etter andre verdenskrig og okkupasjonen.
- Kulturarv** Favner et bredt spekter av materiell og immateriell arv fra tidligere tider. Er i denne planen brukt om faste kulturminner i det fysiske miljøet.
- Kulturlandskap** Et kulturopåvirket landskap, formet av samspillet mellom naturgrunnlaget og menneskelig virksomhet. Kulturlandskapet avspeiler naturvilkår, samfunnsforhold og historie. Det har vært mest vanlig å bruke begrepet i tilknytning til landbruk.
- Kulturmiljø** «Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng » (Kml § 2). Kulturmiljø blir brukt både om kulturlandskap med gårdsanlegg og andre kulturminner, og om bygnings miljøer, tettsteder og byområder.
- Kulturminne** «Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til» (Kml § 2). Definisjonen omfatter alt som er skapt av mennesker, fra de første helleristningene og boplassene til de nyeste byggverk. Ordet kulturminne alene sier ikke noe om hvor verdifullt et kulturminne er.
- Kulturminneforvaltning** Det offentlige kulturminnevernet.
- Kulturminneverdi** Verdier som tillegges et [kulturminne](#). Forvaltningen, organisasjoner, eiere, brukere eller andre kan vurdere kulturminnets verdi på ulike måter. Verdivurderingen kan endres over tid. Kulturminneforvaltningen deler gjerne verdiene inn i tre grupper: kunnskapsverdier, opplevelsesverdier og bruksverdier.

Kulturminnevern Betegnelse på all aktivitet som har til hensikt å verne kulturminner.

Kulturminnevern er en del av det overgripende miljøvernet.

Kulturvern Vern av immaterielle og materielle overleveringer om levesett, kultur og historie.

Landskap Landskapet er den ytre fysiske rammen om vår eksistens og virksomhet. Begrepet landskap kan sies å være mer nøytralt enn kulturlandskap, og fokuserer ikke på evt. påvirkning, innhold eller avgrensning.

Listeført kulturminne Et [kulturminne](#) som etter en kulturhistorisk vurdering er identifisert som [verneverdig](#) og oppført på en liste over objekter som skal forvaltes på en nærmere definert måte. Både kulturminner som er formelt vernet (ved lov eller forskrift) og kulturminner uten formelt vern kan være listeførte. Eksempler på listeføring er Listen over særlig verneverdige kirker, Landsverneplaner og [Fartøyvernlista](#)

Løse kulturminner Kulturminner som ikke er forankret til grunnen, som f.eks. gjenstander og redskaper.

Marinarkeologiske kulturminner Kulturminner under vann i både sjø og ferskvann.

Maritime kulturminner Kulturminner knyttet til kysten og sjøen.

Nyere tids kulturminne Kulturminner fra tiden etter reformasjonen i 1537 og fram til i dag.

Regional kulturminneforvaltning / kulturminne-myndighet Fylkeskommunen er regional kulturminneforvaltning. Fylkeskommunen er delegert myndighet fra Riksantikvaren for deler av kulturminnelovens bestemmelser, og er da regional kulturminnemyndighet.

Rehabilitere Sette i stand, modernisere eller utbedre eldre bygninger.

Rekonstruere Oppføre på nytt / gjenskape hele eller deler av et kulturminne i overensstemmelse med tidligere utforming.

Restaurere Tilbakeføre en bygning slik at den framstår slik den trolig så ut tidligere eller opprinnelig. Bygningen kan bli endret vesentlig under arbeidet.

Skipsfunn Betegnelsen brukes om mer enn hundre år gamle båter, skipsskrog, tilbehør, last og alt annet som har vært om bord. Skipsfunn er vernet etter [egne regler i kulturminneloven](#)

Skjøtsel Regelmessige vedlikeholdstiltak, for eksempel vegetasjonspleie, for å ivareta et [kulturminne](#) og/eller et [kulturmiljø](#). Vedlikehold av eventuelle skilt, stier og ramper inngår også i skjøtselsbegrepet.

Vedtaksfredet Byggverk, anlegg og områder som er fredet ved vedtak etter kml §§ 15, 19 eller 20.

Verneverdi se [Kulturminneverdi](#)

Verneverdig Brukes om kulturminner og kulturmiljø som bør bevares på en eller annen måte og brukes synonymt med bevaringsverdig.

Forklaring på flere og ord og begreper finner du her:

<http://www.riksantikvaren.no/Veiledning/Ordforklaringer-og-ordlister/Ordforklaringer-bokmaal>

